

Eutanasi inom smådjursjukvården; Yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser

*Euthanasia in Small Animal Veterinary Practice;
Experiences from Profession Active Veterinary Nurses*

Louise Brolin

Skara 2014

Djursjukskötprogrammet

Studentarbete
Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Nr. 541

Student report
Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health

No. 541

ISSN 1652-280X

**Eutanasi inom smådjursjukvården;
Yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser**

*Euthanasia in Small Animal Veterinary Practice;
Experiences from Profession Active Veterinary Nurses*

Louise Brolin

Studentarbete 541, Skara 2014

**G2E, 15 hp, Djursjukskötprogrammet, självständigt arbete i djuromvårdnad,
kurskod EX0702**

Handledare: Lena Svendenius, Inst för husdjurens miljö och hälsa, Box 234,
Gråbrödragatan 19, 532 23 SKARA

Examinator: Christina Lindqvist, Inst för husdjurens miljö och hälsa, BOX 234,
Gråbrödragatan 19, 532 23 SKARA

Nyckelord: Avlivning, eutanasi, djuromvårdnad, enkätundersökning, upplevelser,
djursjukskötare.

Serie: Studentarbete/Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och
hälsa, nr. 541, ISSN 1652-280X

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.slu.se/husdjurmiljohalsa

---

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	s.3
Abstract	s.4
Inledning	s.5
Djursjukskötartutbildningens fokus på eutanasi	s.5
Djursjukskötarens betydelse för djurägaren och djuret vid eutanasi	s.6
Moralisk stress på arbetsplatsen	s.6
Suicidala risker för personal som arbetar med eutanasi	s.7
Syfte och frågeställningar	s.9
Material och metod	s.10
Val av metod	s.10
Utformning av enkäten	s.10
Distribuering av enkäten	s.10
Sammanställning av enkätens resultat	s.10
Resultat	s.11
Beskrivning av respondenterna	s.11
Upplevda känslor i samband med eutanasi	s.11
Arbetsplatsen och mentalt stöd	s.13
Djurägarbemötande	s.13
Utbildning och bemötande	s.14
Övriga kommentarer	s.15
Diskussion	s.16
Metoddiskussion	s.16
Resultatdiskussion	s.17
Antal deltagande	s.17
Definition av målgrupp	s.17
Känslor kring eutanasi samt faktorer som påverkar upplevelsen	s.17
Arbetsplatsen och eutanasi	s.19
Djurägare och eutanasi	s.20
Utbildning och eutanasi	s.20
Övriga kommentarer	s.21
Framtida användning - och utvecklingsområden	s.21
Arbetsgivare och arbetsplatsen	s.21
Utbildningen	s.21
Forskning och utveckling	s.22
Slutsatser	s.22
Populärvetenskaplig sammanfattning	s.24
Tack	s.26
Referenser	s.27
Bilaga 1	s.30
Bilaga 2	s.34

Abstract

The quality of health and care of our animals in the veterinary clinic is dependent on the veterinary nurse. Therefore it is important that the nurse has a good mental health and can provide this. Research shows that veterinarians are exposed to an elevated risk of suicide, moral stress, depression and anxiety. One of the factors contributing is believed to be exposure to euthanasia. The impact of euthanasia to veterinary nurses is yet unclear, as research focuses on veterinarians. The aim of this study was to explore veterinary nurses' experiences during euthanasia and what factors negatively contribute to these experiences, if they had and wanted emotional support from their employer, whether or not they felt able to meet the owners' feelings and if this ability had been provided to them through their education. The respondents were attained through a survey focusing on those who were profession active in the small animal veterinary practice.

The conclusion of the survey is that every moment, every patient, every owner, every day creates new challenges and opportunities for the veterinary nurse. The majority felt able to meet the owners' feelings and the toughest feeling to meet was perceived as "*Anger*". The knowledge and ability to meet these feelings was felt as provided to the respondents by experience rather than through education. The factor that most negatively affected the respondents was the euthanasia of a healthy animal.

The health of the veterinary nurse can be positively affected through meeting only 1-3 patients every day and having emotional support, this together with the art of communication can contribute to a better care, both of our animals and their owners. As a calm interaction has a soothing effect on the patients, it is important that the nurse has no mental stress which is paraded towards the animal. A mentally healthy nurse can therefore provide a better care for the patients.

Inledning

Med inspiration från examensarbetet *”Djurägares upplevelser i samband med avlivning på smådjursklinik beträffande känslor, personalens bemötande och stöd”*, skrivet av Sandra Persson (2013), samt med författarens egna upplevelser valdes ämnet till detta examensarbete. Författarens upplevelser bestod av att djursjukskötarutbildningens fokus på eutanasi och dess effekter saknade fokus på djursjukskötaren och tenderade vinklas mot djurägaren och dennes känslor. Djurens omvårdnad är beroende av den som utför vården; djursjukskötaren. Är hälsan hos djursjukskötaren påverkad, tros även kvaliteten på den vård djuret ges påverkas. Författaren ansåg att en insyn i yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser av eutanasi skulle ha möjlighet att belysa de delar av arbetsmomentet som utbildningen ej belyser och därigenom lägga en grund för bättre hälsa hos djursjukskötare och en bättre omvårdnad för djuren. Nedan följer en inledning innehållande information som lägger grunden till detta examensarbete.

Djursjukskötarutbildningens fokus på eutanasi

Varken specificerade kursplaner inom kandidatprogrammet Djursjukskötare vid Sveriges Lantbruksuniversitet (Sveriges Lantbruksuniversitet [SLU], 2009a; 2009b; 2009c; 2009d; 2009e; 2010a; 2010b) eller utbildningsplanen (SLU, 2012) beskriver hur djursjukskötarstudenten skall hantera de egna känslor som kan uppkomma i olika situationer inom yrket samt under arbete med eutanasi. Däremot beskrivs vikten av kommunikation mellan djuren, djurägarna och djursjukskötaren. Utbildningsplanen för kandidatprogrammet Djursjukskötare vid Sveriges Lantbruksuniversitet beskriver att studenten efter examen skall: *”visa förmåga till professionellt förhållningssätt gentemot patienter och djurägare samt visa självkänedom och empatisk förmåga.”* samt att studenten skall: *”visa god förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt med olika målgrupper, t ex djurägare i samband med rådgivning och information om djuromvårdnad och djursjukvård”*. Dessa båda mål beskriver hur studenten efter sin examen skall ha förmåga och kunskap till att på ett professionellt sätt visa empati mot djurägare, kommunicera muntligt och skriftligt i olika situationer samt visa självkänedom. Detta är därmed en beskrivning av hur studenten skall ha kunskap att bemöta djurägare med kommunikativ och empatisk förmåga vid eutanasi (SLU, 2012).

En studie av Dickinson *et al.* (2010) utförd vid 28 amerikanska veterinärmedicinska utbildningar visade att endast 14,64 timmar av den totala undervisningen under utbildningen hängavs åt ämnet eutanasi. Undervisningen fokuserade främst på kommunikation mellan djurägare och djurhälsopersonal och själva utförandet av eutanasi medan fokus på stress, utbrändhet och utmattning hos personalen uppgavs vara endast 7 % av den totala undervisningen (Dickinson *et al.*, 2010). Även andra författare påpekar att undervisning av veterinärmedicin i Australien och Storbritannien fokuserar på kommunikationsfärdigheter och inte på hantering av studenternas egna upplevelser av yrkets olika stressorer (Bartram & Baldwin, 2008).

Djursjukskötarens betydelse för djurägaren och djuret vid eutanasi

Kommunikation och förmåga att visa empati ingår i utbildningsplanen för kandidatprogrammet Djursjukskötare vid SLU (SLU, 2012). Då sorgen att förlora ett djur i den första tiden efter djurets död kan jämföras med sorgen över att förlora en nära stående människa är det mycket viktigt att djursjukskötaren innehar goda kommunikationsfärdigheter samt empatisk förmåga. Förtvivlan, ilska, skuld, förlorad kontroll, social isolering, ältande, depersonalisation, dödsångest och somatisering är känslor som kan uppkomma hos djurägarna (Gerwolls & Labott, 1994; Dickinson *et al.*, 2010).

Enligt Persson (2013) värdesätter svenska djurägare vid eutanasi av sitt djur vissa egenskaper högre än andra hos personalen. Dessa egenskaper var personalens förmåga att ta sig tillräckligt med tid, vara respektfull, ha ett lugnt bemötande samt visa uppmärksamhet mot djuret. Även hur djurägarna uppfattade att personalen kunde bemöta deras känslor undersöktes, 64 % instämde helt att personalen kunde bemöta deras känslor, 25 % instämde delvis och 11 % instämde inte alls (Persson, 2013). Även andra författare visar att kommunikationen mellan djurägare och veterinär då eutanasi utförs är en mycket viktig komponent för djurägarens sorgbearbetning (Fernandez-Mehler *et al.*, 2013; Shaw & Lagoni, 2007; Shanan, 2011) och vid en god kommunikation är det större chans att djurägaren är nöjd med servicen och kommer tillbaka till klinken igen (Fernandez-Mehler *et al.* 2013; Shaw & Lagoni, 2007; Persson, 2013; Shaw, 2006).

Även hantering av djuret då eutanasi utförs är viktigt för en djursjukskötare. I utbildningsplanen för kandidatprogrammet Djursjukskötare vid SLU beskrivs att studenten efter examen skall ha praktisk och klinisk kunskap för att arbeta inom djursjukvården samt förmåga att hantera djuret (SLU, 2012). En studie av Odendaal & Meintjes (2003) visade att en positiv interaktion bestående av lugnt tal och smekningar, mellan en hund och en för hunden okänd människa gav positiva effekter hos bägge parter. Både hos hunden och människan kunde man mäta ett sänkt blodtryck samt ökad frisättning av oxytocin, prolaktin, beta-endorfin, dopamin och beta-phenylethylamin (Odendaal & Meintjes, 2003). Shiverdecker *et al.* (2005) fann att hundar som fick 30 minuters positiv interaktion med en människa i form av lek, kel eller endast lugnt passivt sällskap fick reducerade nivåer av stresshormonet kortisol (Shiverdecker *et al.*, 2005). Ett hotande bemötande från människans sida har däremot visats orsaka negativa beteenden hos hunden såsom passivt eller aktivt undvikande och aggression gentemot människan (Vas *et al.*, 2005; Gyori *et al.* 2010). Detta tyder på att en djursjukskötare som utstrålar negativa beteenden gentemot en patient kan ge en negativ effekt på omvårdnaden och därmed en sämre kvalitet av denna.

Moralisk stress på arbetsplatsen

Moralisk stress på arbetsplatsen definieras av Rohlf & Bennet (2005) samt av Rollin, (2011) som en stress som uppkommer då personalen måste utföra en viss arbetsuppgift som de inte kan rättfärdiga på moralisk grund. Personal som utsätts för moralisk stress i samband med eutanasi är ofta människor som har som personligt syfte att arbeta med djur för att rädda eller vårda dem, exempelvis veterinärer, djursjukskötare och djurhempersonal (Rohlf & Bennett, 2005; Rollin, 2011).

Meehan & Bradley (2007) beskriver att kronisk stress på arbetsplatsen är en hälsorisk för personalen, detta då stressen kan ge påverkan på fysiska funktioner, mental hälsa, sociala beteenden, problembeteenden samt arbetsprestationer. Bland de fysiska problem som kan uppkomma vid stress ses gastrointestinala dysfunktioner och kardiovaskulära sjukdomar medan de mentala symptom som kan ses är depression och ökad oro. De sociala beteenden som kan ses av stress är försämrade intrapersonell konflikthantering och social isolering medan problembeteenden som kan uppkomma är användande av droger och alkohol, minskad motionering och överdrivet ätande. Stress kan påverka arbetsprestationen genom att både arbetsmoral och prestation sänks (Meehan & Bradley, 2007).

Meehan & Bradley (2007) har visat att stress på arbetsplatsen för veterinärer är konstaterat hög och då djursjukskötare arbetar nära veterinärer kan slutsatsen dras att även denna arbetsgrupp påverkas på liknande sätt. Orsaker till stress på arbetsplatsen har enligt författarna visats för veterinärer vara många konsultationer, kirurgiska ingrepp och telefonsamtal varje dag, tidskrävande kirurgiska ingrepp, långa arbetsdagar, övertid, utrustning som ej fungerar samt arbete med eutanasi (Meehan & Bradley, 2007). En studie av djursjukskötare i Australien, utförd av Black *et al.* (2005) visade att arbete med eutanasi, höga krav från arbetsgivare, dålig kontroll över sitt arbete och låg social support på arbetsplatsen var sammankopplat med stress, utbrändhet, moralisk stress och dålig tillfredsställelse på arbetet. Samtidigt påvisade studien att ju mer fäst djursjukskötaren var vid ett eget sällskapsdjur, ju högre stress upplevde de (Black *et al.*, 2005). En studie av djurhälsopersonal i Australien visade att 45,3 % av personalen upplevde att deltagande vid eutanasi var den tredje värsta aspekten med deras yrke samt att 11 % upplevde måttliga posttraumatiska stresssymptom på grund av dessa arbetsuppgifter (Rohlf & Bennett, 2005).

Reeve *et al.* (2004) utförde en studie med syfte att undersöka om arbete med eutanasi påverkade den mentala hälsan och det mentala välmående hos personal som arbetar på hem för övergivna djur. Slutsatsen visade att följande påverkade personalen: Bristande förståelse för varför eutanasi var nödvändigt, oro för teknisk okunnighet, orealistiska förväntningar över den mentala påverkan eutanasi har samt generell okunskap om hantering av denna mentala påverkan. Studien tittade även på de egenskaper hos ledningen som ansågs påverka den upplevda stressen, ett rullande schema för personalen som arbetade med eutanasi samt en chef som lyssnade och diskuterade sorgen över ett djur var de främsta positiva egenskaperna. Negativa egenskaper ansåg vara ignorans av personalens arbetsinsats samt criticism av en anställd framför andra (Reeve *et al.*, 2004).

Suicidala risker för personal som arbetar med eutanasi

Bartram *et al.* (2009) visade genom en enkätundersökning i Storbritannien med 1796 deltagande veterinärer att andelen veterinärer med självmordtankar under en tolv månadersperiod var 21,3 %. Studien visade även att prevalens för depression och sjuklig oro var 16,8 % bland de svarande veterinärerna (Bartram *et al.*, 2009). Även i Kalifornien finns en förhöjd risk för självmord bland veterinärer (Platt *et al.*, 2010). En australiensisk litteraturstudie med litteratur från USA, Belgien, Frankrike, Storbritannien, Australien och Nya Zeeland fann att 16 % av veterinärerna hade tänkt självmordtankar och 2 % av dem hade begått självmord (Platt *et al.*, 2012). Genom statistik gällande antal självmord bundet till yrken visas att antalet självmord inom veterinäryrket jämfört med den övriga populationen i Storbritannien var fyra gånger så högt (Bartram *et al.*, 2012; Bartram & Baldwin, 2008). Bartram *et al.* (2009) jämförde antal självmord inom veterinäryrket med antal självmord inom annan hälsovårdspersonal såsom läkare, och resultatet visade att antalet självmord var dubbelt så högt bland veterinärer. Självmord bland sköterskor inom

djursjukvården i Storbritannien är också högre än bland den övriga populationen, dock saknas jämförande siffror. Få empiriska studier inom området med syfte att undersöka de underliggande orsakerna till denna höga självmordsrisk finns, dock finns många spekulationer. Tillhörande dessa spekulationer finns veterinärernas inställning till eutanasi (Bartram *et al.*, 2009). Andra författare påpekar även de att en koppling mellan arbete med eutanasi och den höga risken för självmord, mental ohälsa och självmordstankar bland veterinärer kan existera, dock tar inte forskningen upp djursjukskötare och deras upplevelse av eutanasi (Platt *et al.*, 2012).

Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att genom en enkätstudie inriktad på svenska djursjukskötare som är yrkesaktiva inom smådjursjukvården undersöka och besvara frågeställningar som speglar respondenternas upplevelse vid eutanasi. Fokus ligger på att undersöka vilka faktorer som påverkar respondenternas upplevelser, huruvida de har tillgång till och känner sig i behov av stöd från sina arbetsgivare att hantera dessa upplevelser. Examensarbetet syftar även till att undersöka vilka känslor från djurägare som anses som svåra att bemöta, om deras utbildning har förberett dem tillräckligt för att kunna bemöta djurägares känslor samt hur de anser att utbildningen bäst förbereder studenter på att bemöta djurägare vid eutanasi.

Syftet med examensarbetet kan sammanfattas i följande frågeställningar:

- Hur upplever yrkesverksamma djursjukskötare att arbeta med eutanasi av smådjur och vilka faktorer påverkar upplevelserna?
- Känner yrkesverksamma djursjukskötare att de behöver och får tillgång till stöd att hantera känslor som uppkommer i samband med eutanasi av smådjur från deras arbetsgivare?
- Vilka känslor från djurägare i samband med eutanasi av smådjur upplever yrkesverksamma djursjukskötare som svåra att bemöta?
- Upplever yrkesverksamma djursjukskötare att deras utbildning har gett dem tillräcklig kunskap för att bemöta djurägares känslor vid eutanasi av smådjur?

Material och metod

Val av metod

Enligt Rolf Ejvegårds lärobok *Vetenskaplig metod* beskrivs en enkätstudie som en metod som är billig och enkel. Enkätstudier anses inte vara lika tidskrävande som intervjustudier, när många personer, ger samma frågor till alla deltagare och ger därmed en jämförbart data samt ger data som är skriftlig och lättare att arbeta med (Ejvegård, 2009). Då författarens syfte var att undersöka en yrkesgrupps uppfattning gällande en viss situation på arbetet ansågs en enkätstudie passande som metod.

Utformning av enkäten

En webbaserad enkät, tillgänglig via samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet, utformades med hjälp av företaget Webbenkäters hemsida (webbenkater.com). Denna enkät gjordes tillgänglig genom en länk som distribuerades enligt metoder beskrivna under efterföljande avsnitt. Utformning av enkätfrågorna gjordes med hjälp av Rolf Ejvegårds lärobok *Vetenskaplig metod* där författaren beskriver hur en enkät bäst utformas (Ejvegård, 2009).

Bilaga 1 visar enkäten som låg till grund för examensarbetet. Frågorna i enkäten utformades i hänseende till studiens frågeställningar. Den bestod av 14 stycken frågor, där inledande frågor insamlade grunduppgifter om de svarande. Om de svarande ej var legitimerade djursjukskötare eller inte arbetade med smådjur inom djursjukvården omdirigerades de vidare till sista sidan där de tackades för sitt deltagande, detta för att utesluta personer som ej ingick i målgruppen. Efterföljande frågor utformades för att svara på examensarbetets syfte (Bilaga 1).

Distribuering av enkäten

Distribuering av enkäten skedde genom att Riksorganisationen för Anställda Inom Djursjukvården (RAID) publicerade en webblänk samt information gällande studien på sin hemsida (Riksorganisationen för Anställda Inom Djursjukvården, 2014). Utöver samarbetet med RAID publicerades enkäten genom ett socialt nätverk (Facebook, 2014) samt distribuerades via mail till ett antal djursjukhus i Sverige.

Sammanställning av enkätens resultat

Sammanställning av enkätens resultat skedde på Webbenkäters hemsida som omvandlade data till figurer och tabeller för att översiktligt och lättförståeligt visa resultatet (webbenkater.com). Enkäten var tillgänglig för de svarande i en månad.

Resultat

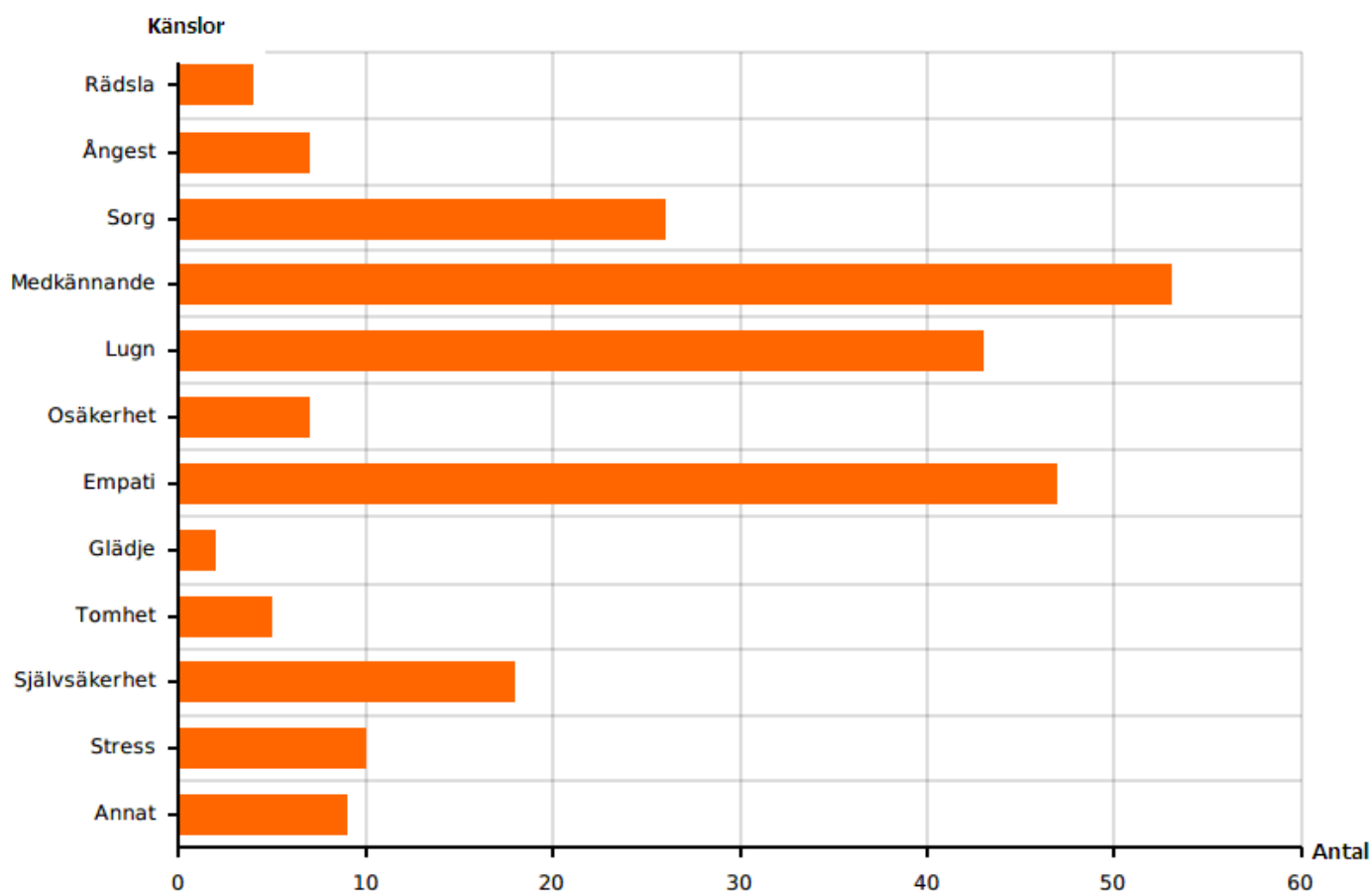
Nedan beskrivs resultaten författaren har kommit fram till genom enkätundersökningen. Som bilaga finns samtliga diagram (Bilaga 2).

Beskrivning av respondenterna

Antal personer som påbörjade enkäten var 75 stycken. Av dessa var det totalt 54 personer som fullföljde hela enkäten och därmed ingick i målgruppen för undersökningen. De respondenter som ej angav sig att vara legitimerade djursjukskötare eller arbeta med smådjur sällades bort då de inte tillhörde målgruppen. Majoriteten av dem som besvarade enkäten hade varit yrkesverksamma i 5-10 år och var till 96,61 % kvinnor.

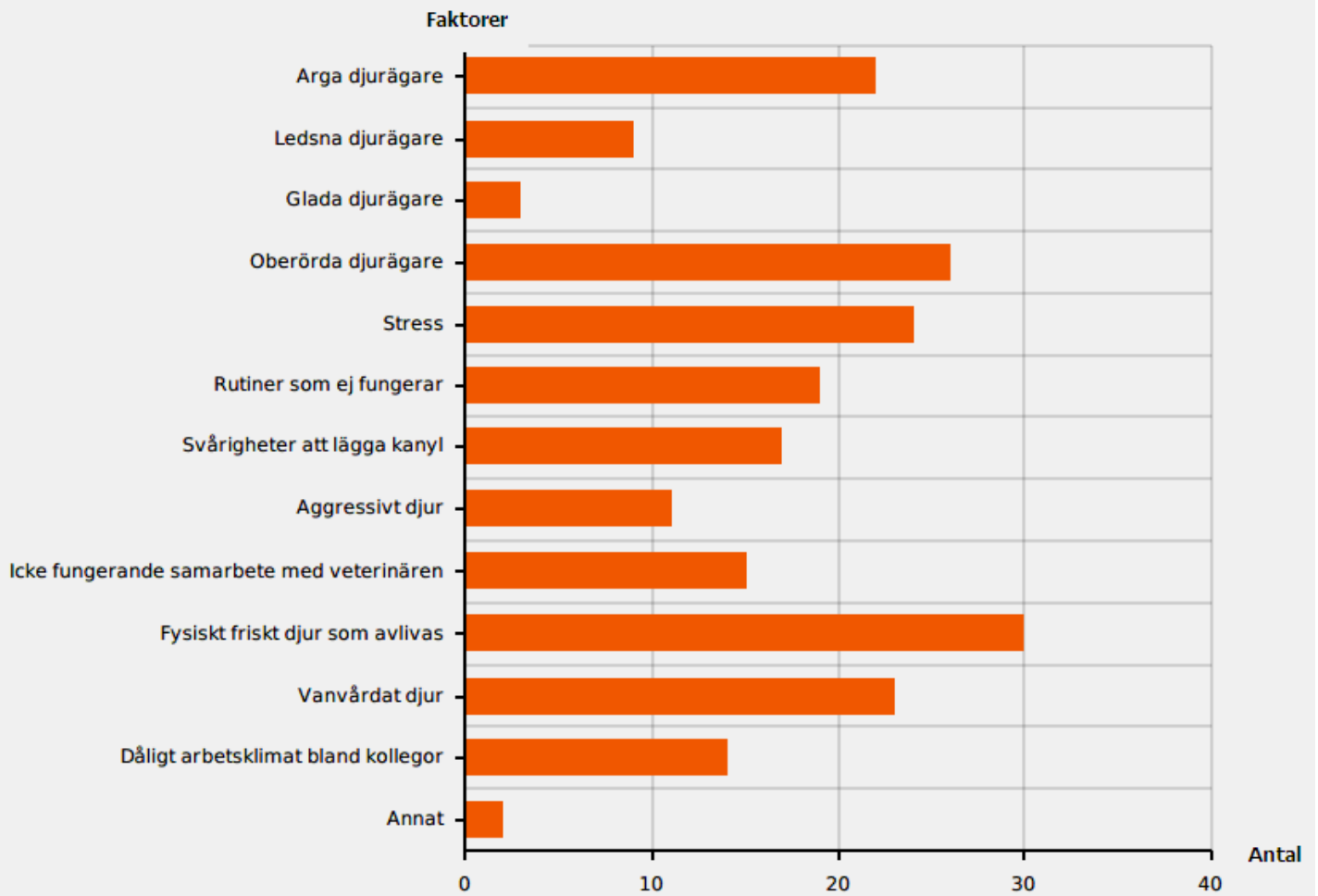
Upplevda känslor i samband med eutanasi

Majoriteten av respondenterna angav att de kände "Medkännande" (93,0 %), "Empati" (82,5 %), "Lugn" (75,4 %) och "Sorg" (45,6 %) vid utförande av eutanasi (fig. 1).

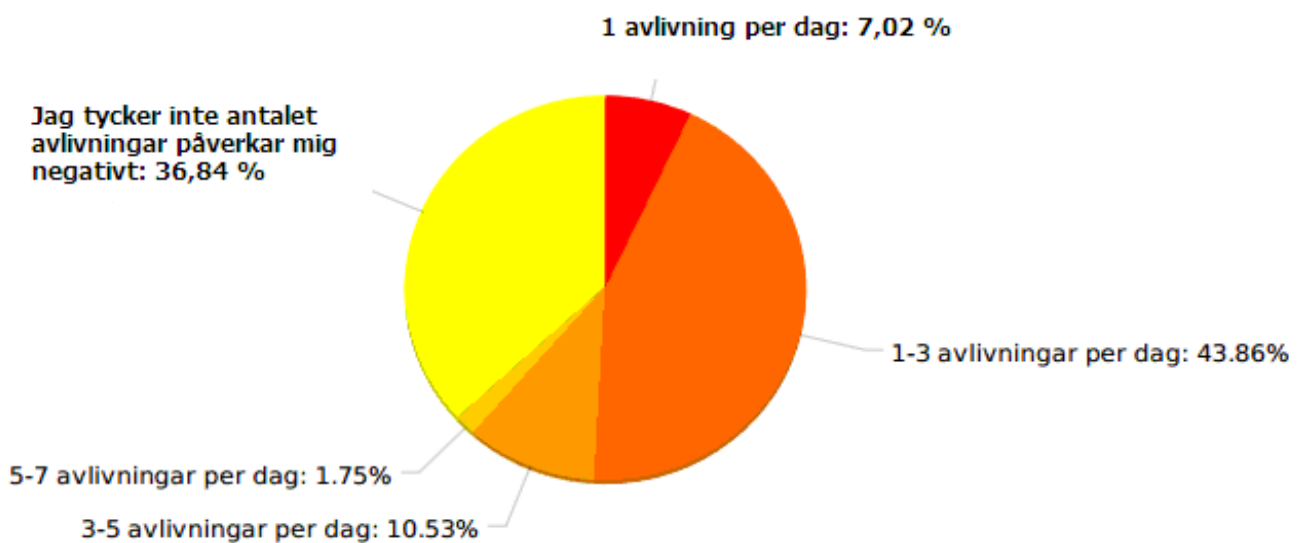
Figur 1. Respondenternas upplevda känslor då de utför arbetsuppgifter i samband med eutanasi angivet i antal.

Majoriteten (52,6 %) upplevde att "Fysiskt friskt djur som avlivas" var den faktor som påverkade dem mest negativt. Även faktorerna "Oberörda djurägare" (45,6 %), "Stress" (42,1 %), "Arga djurägare" (38,6 %) och "Vanvårdat djur" (40,4 %) gav en hög svarsfrekvens (fig. 2.).

Figur 2. De faktorer som de svarande upplevde påverkar deras känslor mest negativt angivet i antal.

Majoriteten av respondenterna (25 stycken) angav att de emotionellt klarade av 1-3 avlivningar per dag. Dock var andelen som ansåg att antalet avlivningar per dag inte påverkade dem negativt förhållandevis stor (21 stycken) (fig. 3).

Figur 3. Antal avlivningar per dag som respondenterna kände att de klarade av emotionellt, angivet i procent av de svarande.

Övriga kommentarer från det öppna kommentarsfältet till de frågor som undersökte upplevda känslor visade att respondenterna ansåg att omständigheterna påverkade upplevelsen starkt, vilket ger olika upplevelser av alla patientmöten och inga generella känslor kan därmed anges. Press att göra ett bra jobb nämndes som en faktor på grund av en vilja att göra djurägarna nöjda, dessutom ansågs väntetid för djurägare vara en negativ faktor.

Arbetsplatsen och mentalt stöd

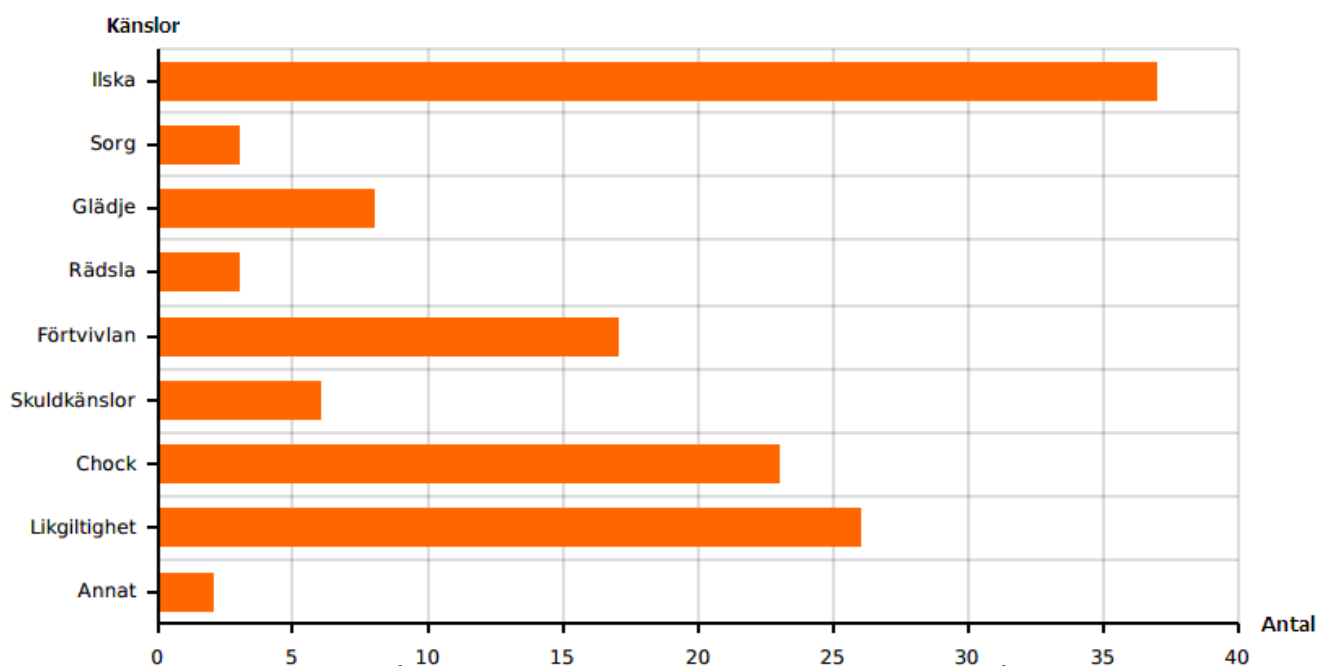
Majoriteten (36,8 %) svarade "Ja" på frågan om det fanns möjlighet att få hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med eutanasi på deras arbetsplats, 21,1 % svarade "Nej" och 42,1 % svarade att de inte visste om det fanns hjälp att tillgå. De respondenter som svarat "Ja" på frågan angav att de genom samtal med kollegor såsom legitimerade veterinärer, djursjukvårdare, legitimerade djursjukskötare och chefer kunde ventilerade och diskutera de situationer som de kände att de behövde prata om. Två av de svarande uppgav att företagshälsovård fanns att tillgå samt att dessa erbjöd samtalsterapi om så önskades av personalen.

De respondenter som svarade "Nej" på frågan om det fanns möjlighet att få hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med eutanasi på deras arbetsplats tillfrågades om det fanns en önskan att få möjlighet till stöd från arbetsplatsen. Av dessa angav 25,0 % av respondenterna att de skulle vilja ha möjlighet till stöd från arbetsplatsen, 33,3 % svarade "Nej" på frågan och majoriteten (41,7 %) svarade "Vet inte".

Djurägarbemötande

Majoriteten (81,7 %) angav att de upplevde att de hade förmåga och kunskap att ge djurägare stöd i deras känslor vid eutanasi.

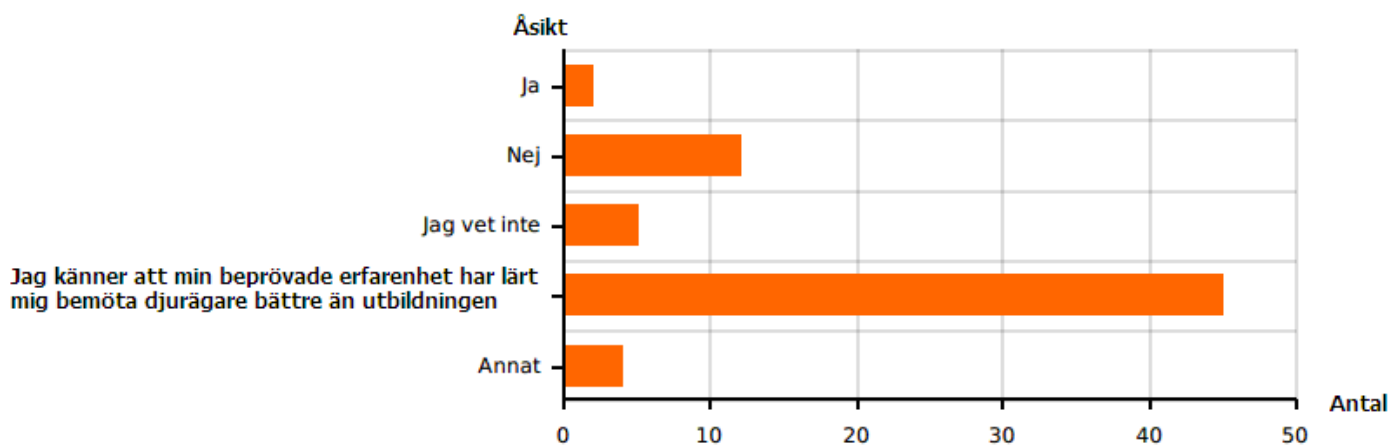
De svarande kryssade i vilka känslor från djurägare som de upplevde som svåra att bemöta. Majoriteten (67,3 %) angav "Ilska" som en svår känsla att bemöta, dock ansågs även "Likgiltighet" (47,3 %) och "Chock" (41,8 %) som svårbemötta känslor (fig. 4).

Figur 4. De känslor från djurägare som de svarande upplevde som svåra att bemöta, angivet i antal.

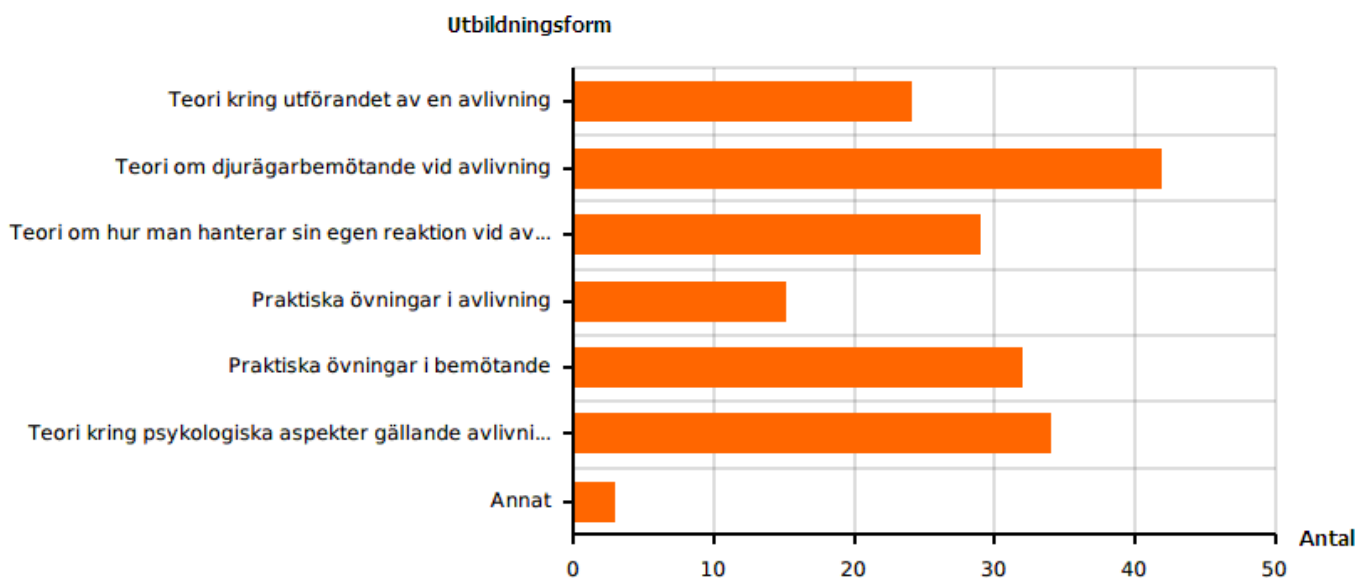
Utbildning och bemötande

Av respondenterna svarade 3,6 % ”Ja” på frågan om de ansåg att utbildningen till djursjukskötare hade gett dem tillräckliga kunskaper för att bemöta djurägares känslor i samband med eutanasi, 21,8 % svarade ”Nej”. Majoriteten (81,8 %) ansåg dock att deras beprövade erfarenhet hade lärt dem att hantera djurägares känslor bättre än utbildningen (fig. 5).

Figur 5. Antal svaranden som kände att deras utbildning gett dem kunskaper att bemöta djurägares känslor i samband med eutanasi.

Av respondenterna ansåg majoriteten (77,8 %) att teori om djurägarbemötande vid eutanasi var den undervisningsform de ansåg som viktigast (fig. 6).

Figur 6. De svarandes åsikter om hur de anser att utbildningen till djursjukskötare borde undervisa i ämnet eutanasi, angivet i antal.

Övriga kommentarer som lämnades i det öppna kommentarsfältet till frågan visade att respondenterna ansåg att utbildning i allt från djurägarbemötande, professionalism till bra rutiner och praktiska moment borde läras ut.

Övriga kommentarer

Övriga kommentarer som lämnades av respondenterna i det öppna kommentarsfältet i slutet av enkäten påpekade att alla patientmöten är unika och ingen dag är den andra lik. All kommunikation mellan djurägare och djursjukskötare är viktig och måste anpassas till situationen genom ett öppet sinne och förmåga till anpassning hos djursjukskötaren. Vidareutbildning för personal som arbetat länge inom branschen inom ämnet sorgbearbetning, sorgereaktioner samt kommunikation är önskvärt för att ge djurägare optimalt stöd samt optimal förmåga hos djursjukskötaren att hantera de känslor de själva upplever.

Diskussion

Syftet med detta examensarbete var att genom en enkätundersökning undersöka målgruppens upplevelser vid arbete med eutanasi. Målgruppen bestod av legitimerade djursjukskötare som var yrkesverksamma inom smådjursvården. Enkätens syfte var att svara på frågorna hur målgruppen upplevde att arbeta med eutanasi samt vilka faktorer de ansåg påverkade upplevelsen. Undersökningen syftade även till att utforska huruvida arbetsplatserna erbjöd hjälp till de djursjukskötare som behövde stöd att hantera sin upplevelse vid arbete med eutanasi, vilken denna hjälp var, samt om målgruppen kände att de behövde denna hjälp. Då djurägare följer sina djur även till deras sista färd, syftade enkäten till att undersöka om målgruppen ansåg att de hade förmåga och kunskap att bemöta dessa djurägare samt vilka känslor från djurägare de ansåg som svåra att bemöta. Enkäten syftade även till att undersöka huruvida målgruppen ansåg att utbildningen till djursjukskötare hade gett dem kunskap och förmåga att bemöta djurägars känslor vid eutanasi av deras djur.

Nedan diskuteras den valda metoden, resultatet, eventuella felkällor, undersökningens betydelse för utbildningen till djursjukskötare samt för yrkesverksamma djursjukskötare, deras patienter och arbetsgivare.

Metoddiskussion

Metoden som valdes till undersökningen var en enkätundersökning som syftade till att nå målgruppen. Enkäten skulle vara lättförståelig, vara enkel att fylla i, ha ett tydligt språk, vara estetisk, frågorna skulle ej kunna misstolkas samt de skulle ge ett resultat som kunde svara på syftet och frågeställningarna som examensarbetet byggde på. Sett utifrån antal deltagande samt att få respondenter ej fullföljde enkäten kan slutsatsen dras att utformningen var tillfredställande. Enkäten var lättförstådd, enkel att fylla i, ej för lång och tidskrävande samt upplevdes inte av respondenterna som en svår uppgift att utföra.

Frågorna skulle inte kunna missförstås av respondenterna och på detta vis ge ett felaktigt resultat. Resultatet av frågorna i enkäten har gett tydliga åsikter och synpunkter från respondenterna då frågorna fått tydliga samt utmärkande svar. Detta tyder på att de svarande inte har misstolkat frågorna, utan kunnat se till frågans syfte och lämna sitt svar på ett enkelt vis. Frågorna skulle dessutom vinklas mot målgruppen för att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt, detta åstadkoms enkelt via de frågor som uteslöt de respondenter som ej tillhörde målgruppen.

Ejvegård (2009) beskriver hur en enkätundersökning är ett enkelt vis att nå många personer samt hur resultatet som erhålles är lätt att bearbeta och jämföra (Ejvegård, 2009). Detta stämde överens med resultatet från denna studies enkätundersökning, vilket tyder på att utformningen samt distributionen av enkäten utförts på ett korrekt vis. Att använda en alternativ metod till detta examensarbete hade försvårat uppgiften att besvara frågeställningarna. En intervjustudie hade kunnat användas, dock hade detta varit mer tidskrävande, gett färre respondenter på grund av den ökade tidsfaktorn, samt fler felkällor i form av den mänskliga faktorn som en intervjuare medför.

För att få ett högt deltagarantal i enkäten är det viktigt att den når så stor del av målgruppen som möjligt. Detta skedde genom distribution av enkäten genom publicering via Riksorganisationen för Anställda Inom Djursjukvården; RAID, via sociala nätverk samt genom mail till djursjukhus och kliniker. Enkäten var tillgänglig för respondenterna under en månads tid, denna tid hade kunnat vara längre för att få ett högre deltagarantal, dock är tiden begränsad för utförandet av examensarbetet och detta var därför inte praktiskt genomförbart.

Nackdelar med den valda metoden ses av författaren som begränsade. Dock kan slutsatsen dras att vinklar av frågorna samt utvecklande frågor kunde ha lagts till för att ge examensarbetet en stadigare grund. Dessa frågor har författaren i efterhand insett saknats på grund av det givna resultatet. Exempelvis skulle frågor gällande respondenternas mentala hälsostatus samt huruvida denna berodde på närheten till eutanasi ha gett studien en större bredd. Dock anser författaren att denna felkälla samt nackdel med metoden, är svår att undvika i det tidiga stadiet av examensarbetet. Detta på grund av att respondenternas svar ej går att förutse, samt att följdfrågor grundade på resultatet är omöjliga att formulera. Examensarbetets syfte anses ha besvarats genom den valda metoden, vilket styrker slutsatsen att enkätstudien har gett ett gott resultat.

Resultatdiskussion

För fullständiga resultat och samtliga diagram se Bilaga 2.

Antal deltagande

Enkätundersökningen slutfördes av 54 personer. Deltagarantalet anses av författaren som tillräckligt för att ge ett tillförlitligt resultat, detta grundat på hur snäv målgruppen för undersökningen var. Totalt i Sverige finns enligt M. Kjellberg på Jordbruksverket 1229 stycken legitimerade djursjukskötare som arbetar med både häst och smådjur (Personligt meddelande, 17 juni 2014). Jämförs deltagarantalet med antal djursjukskötare i landet är deltagarantalet lågt och hade kunnat ökas om enkäten hade varit tillgänglig för respondenterna under en längre tid samt genom distribuering till fler djursjukhus och kliniker via mail.

Definition av målgrupp

För att undersöka målgruppens sammansättning efterfrågades grunduppgifter om de svarande. Resultatet visade att respondenterna mestadels bestod av kvinnliga djursjukskötare (96,61 %) som varit yrkesverksamma i 5-10 år (30,51 %) samt 10-15 år (23,73 %). Gruppen av respondenter var därmed enligt författaren en bra spegling av populationen, som uppfattats bestå av främst kvinnor.

Känslor kring eutanasi samt faktorer som påverkar upplevelsen

Majoriteten av respondenterna uttryckte att de kände medkännande, empati och lugn när de utförde arbetsuppgifter i samband med eutanasi. Detta resultat skiljer sig från de studier som påvisar att personal som arbetar med eutanasi upplever en stress (Black *et al.*, 2005; Rohlf & Bennett, 2005; Meehan & Bradley, 2007; Rollin, 2011). Dessa studier är dock inte utförda i Sverige och litteratur som undersöker svensk personal som arbetar med eutanasi saknas. Då tidigare undersökningars resultat skiljer sig från resultatet av denna studie kan vissa slutsatser dras. Antingen kan tidigare studiers resultat anses som icke tillämpliga på svensk personal, eller så kan examensarbetets resultat förkastas som inaktuellt då det skiljer sig från utländsk litteratur. Frågan som ställs för att utröna vilken

slutsats som kan förkastas är; Skiljer sig utförandet av eutanasi sig åt mellan svensk djursjukvård och utländsk?

Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:77) om slakt och annan avlivning av djur, senast omtryckt 2008:69 genom SJVFS, saknr L22, beskriver att eutanasi utförd av veterinär får ske genom injektion av narkosmedel eller andra kemiska medel för ändamålet, intravenöst, intraperitonealt eller intrakardiellt (endast efter medvetslöshet infallit) eller genom inhalation. Om vävnadsretande substanser används för eutanasi bör detta administreras intravenöst, dock är intraperitoneal administrering godtagbart om djuret har sederats innan giva (SJVFS 2007:77). Av dessa möjligheter till eutanasi är djursjukskötarens uppgift från författarens erfarenhet att sedera djuret, lägga en intravenös kateter, ta hand om djuret efter att döden infallit samt sköta majoriteten av kontakten med ägarna. Hur de praktiska detaljerna sker, skiljer sig enligt författaren åt mellan de olika djursjukhusen och klinikerna runt om i Sverige. Enligt Statens Jordbruksverks föreskrifter om operativa ingrepp samt skyldigheter för djurhållare och för personal inom djurens hälso- och sjukvård (SJVFS 2013:41, D8/L41), får en djursjukskötare utföra eutanasi om denne mottagit en delegering från en veterinär. Arbetsuppgiften får då utföras av djursjukskötaren under föresättning att en veterinär ordinerat åtgärden samt att denne finns tillgänglig på platsen ifall komplikationer skulle tillstå. Dessutom får djursjukskötare som har delegering av eutanasi utföra detta utan ordination från veterinär förutsatt att djurhållaren söker för detta ärende samt att veterinär finns på platsen utifall komplikationer uppstår. Dock får en djursjukskötare ej dödsförklara ett djur, detta måste ske av veterinär (SJVFS 2013:41, D8/L41). Om en djursjukskötare innehar delegation från veterinär innebär detta att alla arbetsuppgifter runt utförandet av eutanasi, förutom dödsförklaringen, tillfaller djursjukskötaren.

Enligt American Veterinary Medical Association (AVMA), rekommenderas att eutanasi av hund, katt och övriga smådjur i Amerika sker med hjälp av en barbiturat som administreras i första hand intravenöst eller i andra hand (efter smärtlindring med lidocain) intraperitonealt, intrarenalt, intraosseöst, intrakardiellt, intrahepatiskt eller intralient. Även eutanasi med inhalationsmedel är en godtagbar metod. AVMA beskriver även att inte endast veterinärer får utföra eutanasi på djur i Amerika, även andra yrkesgrupper som har hand om omvårdnaden av djuren får om de har kunskap och praktisk erfarenhet utföra eutanasi om de arbetar vid en institutionell arbetsplats som exempelvis ett laboratorium (AVMA, 2013). Arbetsuppgifterna för en djursjukskötare i Amerika skulle därmed skilja sig från de för en svensk djursjukskötare som inte innehar delegering. Arbetsuppgifterna runt om, samt själva utförandet av eutanasi får utföras av djursjukskötaren i Amerika även utan delegering.

Kan denna skiljaktighet i ansvar ge personalen skiljande upplevelser av arbetsuppgifter vid eutanasi eller kan det vara en differens i vilka individer, vilka omständigheter och antal individer som dagligen somnar in för djursjukskötarens hand? Mer forskning och fler internationella studier behövs för att svara på dessa frågor. Frekvensen av delegering av eutanasi till de svenska djursjukskötarna är för författaren oklar och varierar troligtvis mellan arbetsplatserna, dock borde upplevelserna mellan de olika länderna inte skilja sig åt markant om delegering var vanligt förekommande i Sverige. Det bör påpekas att utbildningsgraden hos de djursjukskötare som utför eutanasi i Amerika är oklar samt att utbildningarna skiljer sig åt mellan länderna och bidrar till slutsatsen att utländsk litteratur ej är tillämpbar på svensk djurhälsopersonal.

Respondenterna angav att faktorn ”*fysiskt friskt djur som avlivas*” som den faktorn som mest påverkade deras känslor negativt. Reeve, *et al.* (2004) undersökte om arbete med eutanasi påverkade den mentala hälsan och det mentala välmående hos personal som arbetar på hem för övergivna djur. Slutsatsen drogs att 17,1 % av de tillfrågade beskrev eutanasi av friska djur på grund av brist på utrymme som en negativ faktor i deras yrke (Reeve, *et al.*, 2004). Slutsatsen som kan dras av detta är att examensarbetets resultat stärks av tidigare forskning.

Arbetsplatsen och eutanasi

Resultatet från frågan ”*Känner du att antalet avlivningar per dag påverkar dina känslor negativt? I så fall, hur många avlivningar per dag känner du att du klarar av emotionellt?*” är relevant ur olika perspektiv. Arbetsgivaren vill nyttja sin personals resurser vilket kan ge en hög arbetsbörda, dock är personalens hälsa och välbefinnande viktigt för en väl fungerande arbetsplats. Då resultatet visade att majoriteten av respondenterna kände att de emotionellt klarade av 1-3 avlivningar per dag, kan slutsatsen dras att en arbetsgivare som önskar främja en välmående personal ej låter dem hantera fler än 3 avlivningar per dag.

De svarande som angav att de fick stöd från sin arbetsplats för att hantera sina känslor i samband med eutanasi var 36,84 % av 57 respondenter. Enligt tidigare forskning upplever personal som är nöjd med sitt sociala stöd från kollegor, familj, vänner, husdjur, djur på arbetsplatsen och chefer mindre stress än de som är missnöjda (Rohlf & Bennett, 2005). Resultatet från examensarbetets enkät visar att 36,84 % hade tillgång till stöd, dock tillfrågades inte respondenternas tillfredsställelse med detta stöd.

Stödet de svarande angav att de hade tillgång till var till största del stöd från kollegor och chefer, endast två respondenter angav att de hade tillgång till professionell hjälp genom företagshälsovården. Forskning har visat att den tillfrågade djurhälsopersonalen upplevde att de fick socialt stöd genom kollegor, familj, vänner, husdjur, djur på arbetsplatsen och chefer och därigenom upplevde mindre stress (Rohlf & Bennett, 2005). Respondenterna i examensarbetets studie uppgav inte vänner, familj, husdjur eller djur på arbetsplatsen som faktorer de fick hjälp genom. Detta kan bero på frågans vinkling som syftade till att undersöka huruvida professionell hjälp fanns att tillgå på arbetsplatsen. En slutsats som kan dras genom att respondenterna lyfte fram vissa faktorer som tidigare av Rohlf & Bennett (2005) visat ge personalen ett stöd, är att de svenska djursjukskötare som får hjälp att hantera sina känslor dessutom upplever en tillfredsställelse med detta stöd samt upplever mindre stress; 36,84 % av svenska djursjukskötare som arbetar inom smådjursvården upplever mindre stress i samband med arbete med eutanasi på grund av ett gott socialt stöd.

Av de respondenter som inte erbjöds stöd att hantera de känslor som uppkom i samband med arbete med eutanasi svarade 25 % att de skulle vilja ha detta stöd. Vi kan nu dra ytterligare en slutsats genom respondenternas önskan att få stöd genom sin arbetsplats; Det finns ett behov och en önskan från svenska djursjukskötare yrkesverksamma inom smådjursvården att få stöd vid hantering av de känslor som uppkommer i samband med avlivning.

Djurägare och eutanasi

Av respondenterna angav 80,70 % att de upplevde att de hade förmåga och kunskap att ge djurägare stöd i deras känslor under eutanasi. Då en upplevd känsla av förmåga och kunskap är svår att bekräfta som korrekt är det viktigt att se till hur den mottagande parten upplever kommunikationen. Resultat från tidigare studier visade att 64 % av de deltagande svenska djurägarna upplevde att personalen kunde tillmötesgå deras känslor (Persson, 2013). Detta bekräftar att de svenska djursjukskötarnas upplevda förmåga och kunskap till att ge djurägare stöd i deras känslor stämmer då djurägare till 64 % anser att djurhälsopersonalen kan tillmötesgå deras känslor. Då en lyckad kommunikation mellan djurägare och veterinär visats vara en viktig komponent för djurägares sorgbearbetning är det viktigt att kunskap och förmåga till detta finns hos personalen (Fernandez-Mehler *et al.*, 2013; Shaw & Lagoni, 2007; Shanan, 2011). Denna kunskap är viktig även för arbetsgivaren, då en god kommunikation ger en djurägare som är nöjd med servicen och kommer tillbaka till kliniken igen, vilket ger en ökad inkomst för arbetsgivaren (Fernandez-Mehler *et al.* 2013; Shaw & Lagoni, 2007; Persson, 2013; Shaw, 2006).

Majoriteten (67,3 %) av respondenterna uppgav "Ilkska" som den mest svårbemötta känslan. Denna känsla uppges i en amerikansk studie som en vanlig känsla hos djurägare som nyss förlorat sitt djur (Gerwolls & Labott, 1994), dock påvisar en svensk studie att mindre än 10 % av de svenska djurägarna upplevde ilkska vid eutanasi vilket ger de svenska djursjukskötarna en låg exponeringsrisk (Persson, 2013). Slutsatsen dras att Perssons (2013) resultat bättre visar de svenska djursjukskötarnas utsatthet för hantering av känslan ilkska från djurägare på grund av att denna studies målgrupp är svenska djurägare.

Utbildning och eutanasi

Respondenterna upplevde till en majoritet (81,8 %) att deras beprövade erfarenhet hade lärt dem att bemöta djurägares känslor vid eutanasi bättre än utbildningen. Detta tyder antingen på att utbildningen brister i undervisning av kommunikativa färdigheter alternativt att respondenterna har erhållit sin legitimation via Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om behörighet för djurhälsopersonal (SJVFS 2009:83), omtryckt genom SJVFS 2013:15, saknr C 23, som beskriver hur legitimation erhålles genom yrkeserfarenhet och godkänd teoretisk examen. Dessa respondenter har därmed inte någon erfarenhet av universitetsutbildningen. Dessutom bör tilläggas att utbildningen till djursjukskötare har förändrats genom åren vilket ger respondenterna olika upplevelser av utbildningen. Enkätfrågan skulle eventuellt ha utvecklats för att ge ett mer tillförlitligt resultat genom att rikta frågan till de respondenter som utbildat sig på Sveriges Lantbruksuniversitet under den treåriga utbildningen.

Då det inte är fastställt huruvida respondenterna har en god insyn i den nuvarande universitetsutbildningen och därmed inte har kunskap om vad som ingår i denna, bör deras åsikt gällande vilka moment som bör ingå i utbildningen beaktas med försiktighet. Respondenterna erbjuder dock en insyn i yrkesverksamma djursjukskötares erfarenhet i hur de anser att beprövad erfarenhet bör kompletteras med utbildning. Majoriteten ansåg att teori om djurägarbemötande vid eutanasi var det alternativ där utbildningen borde lägga fokus. En studie av Martin *et al.* (2004) undersökte vilka faktorer som var viktiga för djurägare under utförandet av eutanasi. Resultatet visade att djurägarna ansåg förmåga att kommunicera och att väl kunna hantera samt bemöta deras känslor var en viktig samt högt värderad kompetens hos djurhälsopersonalen de mötte. Dessutom visade studien att majoriteten av djurägarna ansåg att personalen hade förmåga till detta (Martin, 2004).

Denna studie av Martin *et al.* (2004) understödjer slutsatsen att djurägarbemötande under eutanasi är en viktig faktor för nöjda djurägare samt ett ämne utbildningen borde lägga fokus på.

Övriga kommentarer

Övriga kommentarer som lämnades av de svarande syftade mestadels till att understryka vikten av att varje ny dag, varje djurägarbemötande, varje patientmöte, varje situation, är unik och skapar unika möjligheter och utmaningar. På grund av detta är det mycket svårt att dra konkreta slutsatser inom det valda ämnet då en slutsats dragen från en viss situation kan vara icke tillämpbar vid nästa.

Framtida användning - och utvecklingsområden

Studiens användbarhet inom branschen samt de möjligheter som existerar för framtida vidare studier inom ämnet diskuteras nedan.

Arbetsgivare och arbetsplatsen

Hälsan hos svenska djursjukskötare som utför arbetsuppgifter runt eutanasi går att påverka vilket ger examensarbetet en betydelse för arbetsgivare. Denna påverkan sker genom att endast låta djursjukskötarna delta i 1-3 stycken patientmöten per dag samt ge dem tillgång till stöd att hantera de känslor som uppkommer vid arbetet. Kombinerar dessa två faktorer är risken att personalen upplever en stress i samband med eutanasi minimerad. Huruvida stress påverkar kvaliteten på omvårdnaden är oklart, dock spekulerar författaren i det faktum att djurens omvårdnad påverkas av djursjukskötarens välmående. Då studier visat att hundar upplever minskade nivåer av stresshormonet kortisol (Shiverdecker *et al.*, 2005) samt ökad frisättning av oxytocin, prolaktin, beta-endorfin, dopamin och beta-phenylethylamin vid lugn positiv interaktion är det viktigt för djursjukskötaren att inte uppvisa negativa beteenden som en mental ohälsa kan medföra (Odendaal & Meintjes, 2003). Detta då ett av hunden uppfattat hotande bemötande kan orsaka ett undvikande och aggressivt beteende (Vas *et al.*, 2005; Gyori *et al.* 2010). Vi kan därmed dra slutsatsen att en djursjukskötare som upplever en mental ohälsa och dessutom speglar denna gentemot sina patienter kommer att ge en sämre vård genom att negativt påverka sina patienter, än de djursjukskötare som kan bemöta sina patienter med ett positivt bemötande.

Utbildningen

Utbildningen till djursjukskötare fokuserar i dagsläget på kommunikation mellan djurägare och djursjukskötare, detta tycks, enligt både tidigare studier samt examensarbetets slutsats vara den viktigaste faktorn vid arbete med eutanasi. Studien visade att svenska djursjukskötare inom smådjursvården anser att teori om djurägarbemötande är den utbildningsform där fokus borde ligga i undervisning av kommunikativa färdigheter.

Då studien visar att "*Ilkska*" är den känsla från djurägare som svenska djursjukskötare inom smådjursjukvården upplever som svårast att bemöta, kan utbildningen förbereda studenterna på att bemöta denna känsla och därmed förbereda dem på yrkeslivet. Exempel på en undervisningsform där bemötande av ilkska övas, är rollspel. Detta kan ske i grupper av studenter där scenarion spelas med hjälp av lärare. Lärarna kan spela djurägare som söker till studentgruppens djursjukhus för eutanasi av sitt djur och visar olika starka känslor för studenterna. Studenterna kan sedan spontant bemöta dessa känslor, men sedan ges tillfälle att reflektera i gruppen över hur ett optimalt bemötande borde ha skett med hjälp av vetenskap inom området. Scenariot kan sedan spelas upp igen, denna gång kan studenterna använda sig av den nyförvärvade kunskapen och ge ett optimalt bemötande.

Den mentala ohälsa som enligt studier av veterinärer existerar (Bartram & Baldwin, 2008; Platt *et al.*, 2010; Platt *et al.*, 2012; Bartram *et al.*, 2009) samt spekuleras påverkas av arbete med eutanasi (Bartram *et al.*, 2009) bör lyftas fram i utbildningen, detta för att göra studenterna medvetna samt minimera risken för konsekvenser av denna ohälsa. Att förbereda studenterna på hur de kan hantera sina känslor genom stöd från kollegor och företagshälsovård kan vara ett tillvägagångssätt för att minimera risken att de upplever en mental ohälsa i sin framtida yrkesutövning. Då en kvalitativ omvårdnad av djuren är essentiell för djursjukskötaryrket, är det därför viktigt att djursjukskötarestudenterna är medvetna om sin egen hälsas betydelse för att säkerställa denna goda vård.

Forskning och utveckling

Ämnet eutanasi är evigt omdiskuterat. Dessa diskussioner uppkommer på grund av ämnets etiska dilemman som uppstår för både djurägare och den personal som utför arbetet. Dock står djurägare och veterinärer i fokus när det gäller den forskning som finns inom området, djursjukskötaren nämns sällan. Detta tros enligt författaren bero på att yrket är relativt nytt jämfört med veterinäryrket och därför har fokus hamnat på kollegan. Dessutom skiljer sig både den svenska utbildningen och djursjukskötaryrket åt från den utländska motsvarigheten och detta gör att litteratur från andra länder bör ses med försiktighet då jämförbarheten med svenska djursjukskötare är begränsad.

Eftersom forskning grundad på veterinärer visat oroväckande resultat gällande deras mentala hälsa (Bartram & Baldwin, 2008; Platt *et al.*, 2010; Platt *et al.*, 2012; Bartram *et al.*, 2009) och spekulationer finns att detta påverkas av arbetet med eutanasi (Bartram *et al.*, 2009), bör forskning fokuserad på djursjukskötare utföras. Detta då yrkena skiljer sig åt och slutsatser dragna från forskning på veterinärer ej är fullt tillämpliga på djursjukskötare. Att utvärdera djursjukskötares hälsostatus samt vilka faktorer som utlöser negativa upplevelser bör ske. Detta för att skapa möjligheter att förebygga och motverka de negativa effekter en mental ohälsa medför. Motverkar vi en mental ohälsa hos djursjukskötare lägger vi grunden för en kvalitativ omvårdnad av våra djur och säkerställer därmed en vård med fokus på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Slutsatser

Syftet med examensarbetet anses av författaren ha uppnåtts, då följande slutsatser har dragits: Svenska djursjukskötare som arbetar med eutanasi upplever en relativt låg nivå stress samt majoriteten av respondenterna uttryckte att de kände medkännande, empati och lugn när de utförde arbetsuppgifter i samband med eutanasi. Respondenterna angav att faktorn "*fysiskt friskt djur som avlivas*" som den faktor som mest påverkade deras känslor negativt. De djursjukskötare som får hjälp att hantera sina känslor i samband med eutanasi och dessutom upplever en tillfredsställelse med detta stöd, upplever mindre stress. Dock upplever var fjärde djursjukskötare att de saknar detta stöd från sina arbetsgivare. Att endast låta sina djursjukskötare utföra 1-3 avlivningar per dag är en metod för arbetsgivare att minska risken för mental ohälsa hos sina anställda. Majoriteten av respondenterna ansåg sig ha kunskap och förmåga att bemöta djurägares känslor vid eutanasi och den känsla som ansågs som svårast att bemöta var "*Ilska*". Respondenterna ansåg att deras beprövade erfarenhet hade förberett dem bättre än utbildningen på att bemöta djurägare och de ansåg att utbildning i form av teori kring djurägarbemötande vid eutanasi är viktigast för studenter.

Den största samt viktigaste slutsatsen av examensarbetet är att ytterligare forskning behövs. Detta för att motverka en mental ohälsa hos de svenska djursjukskötarna och därigenom lägga grunden för en omvårdnad där patienten står i fokus och får en kvalitativ vård med fokus på vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessutom får man inte glömma det faktum att varje ny dag, varje djurägarbemötande, varje patientmöte, varje situation, är unik och skapar unika möjligheter och utmaningar. Djursjukskötaren måste därmed ständigt anpassa sig efter flera faktorer för att ge en optimal omvårdnad vid livets slutskede för sina patienter samt erbjuda en god service till deras djurägare.

Populärvetenskaplig sammanfattning

En sammanfattning av examensarbetet anpassat för publicering i en populärvetenskaplig tidskrift presenteras i detta kapitel.

Djursjukskötares upplevelser av arbete med avlivning; djurägarbemötande, stöd och utbildning

Ett examensarbete vid Djursjukskötprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)

När våra husdjur ska påbörja sin sista resa, involveras inte bara djurägare och veterinär, utan även djursjukskötaren. Då det står klart genom forskning hur veterinärer och djurägare påverkas av denna sista resa, har det ännu varit oklart hur den upplevs av svenska djursjukskötare.

Forskning har visat att veterinärer löper fyra gånger så hög risk för självmord, mental ohälsa, depression och stress jämfört med andra yrkesgrupper. Även moralisk stress är bekräftat hög hos veterinärer. Moralisk stress är en form av stress som uppkommer då en person tvingas utföra handlingar som går emot dennes moraliska värderingar, exempel på detta är en person som vill arbeta med djur för att vårda och rädda dem men måste utföra avlivningar. Detta kan orsaka problem med mag- och tarmsystemet, ge hjärtpåverkan, depression, oro, isolering från andra människor, sämre konflikthantering, drogberoende och övervikt. De orsaker som tros ligga till grund till risken för både självmord och moralisk stress är oklar, dock spekulerar forskare i att arbete med avlivning är en bidragande faktor. Då forskningen fokuserar på veterinärer är det okänt hur djursjukskötare påverkas av arbetet med avlivningar, dock arbetar de två yrkesgrupperna sida vid sida och delar både arbetsuppgifter och patientvård. Om personalens ohälsa ageras ut mot patienterna, påverkas dessa negativt, därför är det viktigt att djurhälsopersonal

har en god hälsa och kan bemöta sina patienter med ett lugn för att minska stressen hos djuren.

Djurägares upplevelser vid avlivning är väl dokumenterade och sorgen att förlora ett djur kan likställas med sorgen att förlora en närstående människa. Det är viktigt för djurägares sorgehantering och upplevelse av avlivningen att personalen har en god förmåga och kunskap att bemöta deras känslor, kommunicera väl samt vara respektfull, lugn och uppmärksam mot djuret. Frågan är om personalen själva upplever att de kan bemöta djurägares känslor vid avlivningar samt vilka faktorer som påverkar djursjukskötaren negativt i dessa situationer?

Metoden som brukades för att undersöka svenska djursjukskötares upplevelser under arbete med avlivningar var en enkätundersökning. Denna enkät besvarades av djursjukskötare yrkesaktiva inom smådjursvården och syftet var att undersöka hur de upplever att arbeta med avlivning och vilka faktorer som påverkar upplevelsorna samt undersöka om de behöver och får tillgång till stöd att hantera känslor som kan uppkomma från deras arbetsgivare. De känslor från djurägare i samband med avlivning som upplevs som svåra att bemöta samt åsikten om deras utbildning har gett dem tillräcklig kunskap för att bemöta djurägares känslor vid avlivning undersöktes.

De som svarade på enkäten var 96,61 % kvinnor, som varit yrkesverksamma i 5-15 år. De känslor som majoriteten uppgav att de kände var *Medkännande*" (93,0 %), *Empati*" (82,5 %), *Lugn*" (75,4 %) och *Sorg*"(45,6 %). Endast 17,5 % kände *Stress*", detta är med tanke på tidigare bevis på stressens negativa påverkan, positivt. Den faktor som ansågs påverka djursjuksköternas känslor mest negativt var *"fysiskt friskt djur som avlivas"*. Detta har även i tidigare studier påpekats som en negativ faktor och stärker studiens resultat.

Majoriteten (43,86 %) kände att de emotionellt klarade av 1-3 avlivningar per dag. Gällande stöd från arbetsgivare uppgav 36,8 % att de erbjöds stöd att hantera de känslor som uppkom i samband med avlivning, detta stöd angavs som samtal med kollegor, chefer och företagshälsovård. Dock uppgav 25 % av dem som ej erbjöds stöd att de skulle vilja ha tillgång till detta. Detta tyder på att det finns ett behov av stöd för personalen inom branschen. Tillgång till stöd har i tidigare studier visats minska stressen hos personal som arbetar med avlivning, därför kan slutsatsen dras att de djursjukskötare som erbjöds stöd upplever mindre stress och därför högre välmående och kan därmed ge en bättre vård.

Resultatet visade att 80,7 % av djursjukskötarna kände att de hade kunskap och förmåga att bemöta djurägares känslor, den känsla som de angav som svårast att bemöta var *"Ilska"*. Tidigare studier har visat att mindre än 10 % av svenska djurägare upplever ilska vid avlivning av sitt djur, vilket ger djursjukskötarna en låg exponering. Kunskapen och förmågan att bemöta djurägare upplevdes av majoriteten ha erhållits genom beprövad erfarenhet, endast 3,6 % ansåg att utbildningen hade gett dem denna kunskap. Det bör påpekas att det är oklart

hur många som deltog i studien som gått en treårig utbildning på universitetsnivå och hur många som har förvärvat sin legitimation genom yrkeserfarenhet och examination. Den viktigaste faktorn som utbildningen borde lägga fokus på enligt enkätresultatet är teori om djurägarbemötande vid avlivning, vilket stärks av tidigare studier som påvisar hur viktig kommunikationen mellan djurägare och djurhälsopersonal är.

Övriga kommentarer från de svarande underströk vikten av att varje ny dag, varje djurägarbemötande, varje patientmöte, varje situation, är unik och skapar unika möjligheter och utmaningar.

Resultatet kan ha betydelse för arbetsgivare som vill satsa på en välmående personal genom att endast låta djursjukskötarna genomföra 1-3 avlivningar per dag, samt erbjuda stöd att hantera de känslor som uppkommer. Trots att resultatet visade att stressen i samband med avlivningar ej upplevs som en avgörande negativ faktor för de svenska djursjukskötarna är det essentiellt att minimera risken för en kronisk stress. Att dessutom satsa på att fortbilda sin personal inom kommunikation kan ge en djurägare som är tillfreds med servicen och som återkommer till djursjukhuset. För att säkerställa att djursjukskötaren ger en så kvalitativ vård som möjligt, måste dennes hälsa vara god. Detta då omvårdnaden av ett djur påverkas av den som utför omvårdnaden.

När vi står inför livets slut, är det många faktorer som skall sammanfalla för att ge ett optimalt utfall. Att se till varje individs behov; djurägare, patient och djurhälsopersonal kan vara nyckeln till ett värdigt avslut för våra patienter och en bra upplevelse för djurhälsopersonal och djurägare.

Tack

Ett stort tack tillägnas min handledare Lena Svendenius som lärt mig hur man äter en elefant.

Alice "Gumminäsan" Brodin, Rocky Balboa, Frida Brodin, Linn Stenbom och Caroline Kullbohr tackas för stöd i med och motgångar under arbetets gång.

Tack till Helena Stedt och Michelle Riedel för hjälp och stöd i det engelska språket.

Tack till Karin Bäck för hjälp som kritisk vän.

Ett stort tack tillägnas Riksorganisationen för Anställda Inom Djursjukvården (RAID) för deras hjälp med uppmärksammande av enkäten på sin hemsida.

Slutligen vill jag tacka alla de djursjukskötare som svarade på min enkät och på så vis hjälpte mig och gjorde detta examensarbete möjligt.

Referenser

- American Veterinary Medical Association. 2013. AVMA Guidelines for the Euthanasia of Animals: 2013 edition. AVMA, Schaumburg.
- Bartram, J. D., Baldwin, D. S. 2008. Veterinary Surgeons and Suicide: Influences, Opportunities and Research Directions. *The Veterinary Record*. 162, 36-40.
- Bartram, J. D., Yadegarfar, G., Baldwin, S. D. 2009. A cross-sectional study of mental health and well-being and their associations in the UK veterinary profession. *Social Psychiatry Epidemiology*. 44, 1075-1085.
- Black, F. A., Winefield, R. H., Chur-Hansen, A. 2005. Occupational Stress in Veterinary Nurses: Roles of the Work Environment and Own Companion Animal. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*. 24, 191-202.
- Dickinson, G. E., Roof, P. D., Roof, K. W. 2010. End-of-Life Issues in United States Veterinary Medicine Schools. *Society and Animals*. 18, 152-162.
- Ejvegård, R. 2009. Vetenskaplig metod. Lund, Studentlitteratur AB.
- Facebook, 2014. <http://www.facebook.com> använd 2014-02-28.
- Fernandez-Mehler, P., Gloor, P., Sager, E., Lewis, F.I., Glaus, T.M. 2013. Veterinarians' Role for Pet Owners Facing Pet Loss. *Veterinary Record*. 172.
- Gerwolls, K. M., Labott, M. S. 1994. Adjustment to the Death of a Companion Animal. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*. 7, 172-187.
- Gyori, B., Gácsi, M., Miklósi, Á. 2010. Friend or Foe: Context Dependent Sensitivity to Human Behaviour in Dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 128, 69-77.
- Martin, F., Ruby, K. L., Deking, T. M., Taunton, A. E. (2004). Factors Associated With Client, Staff, and Student Satisfaction Regarding Small Animal Euthanasia Procedures at a Veterinary Teaching Hospital. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 224, 1774-1779.
- Meehan, M. P., Bradley, L. 2007. Identifying and Evaluating Job Stress Within the Australian Small Animal Veterinary Profession. *Australian Veterinary Practitioner*. 37, 70-83.
- Odendaal, J. S. J., Meintjes, R. A. 2003. Neurophysiological Correlates of Affiliative Behaviour between Humans and Dogs. *The Veterinary Journal*. 165, 296-301.
- Persson, S. 2013. Djurägares upplevelser i samband med avlivning på smådjursklinik beträffande känslor, personalens bemötande och stöd. Studentarbete 502, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Sveriges Lantbruksuniversitet, Skara.

- Platt, B., Hawton, K., Simkin, S., Mellanby, J. R. 2012. Suicidal behaviour and psychosocial problems in veterinary surgeons: a systematic review. *Social Psychiatry Epidemiology*. 47, 223-240.
- Platt, B., Hawton, K., Simkin, S., Mellanby, J. R. 2010. Systematic review of the prevalence of suicide in veterinary surgeons. *Occupational Medicine*. 60, 436-446.
- Reeve, L. C., Spitzmuller, C., Rogelberg, G. S., Walker, A., Schultz, L., Clark, O. 2004. Employee Reactions and Adjustment to Euthanasia-Related Work: Identifying Turning-Point Events Through Retrospective Narratives. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 7, 1-25.
- Rohlf, V., Bennett, P. 2005. Perpetration-induced Traumatic Stress in Persons Who Euthanize Nonhuman Animals in Surgeries, Animal Shelters, and Laboratories. *Society and Animals*. 13, 201-219.
- Rollin, B. E. 2011. Euthanasia, Moral Stress, and Chronic Illness in Veterinary Medicine. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 41, 651–659.
- Riksorganisationen för Anställda Inom Djursjukvården, 2014. <http://www.raid.se/> använd 2013-12-15.
- Shanan, A. 2011. A Veterinarian's Role in Helping Pet Owners with Decision Making. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 41, 635–646.
- Shaw, J. R. 2006. Four Core Communication Skills of Highly Effective Practitioners. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 36, 385–396.
- Shaw, R. J., Lagoni, L. 2007. End-of-Life Communication in Veterinary Medicine: Delivering Bad News and Euthanasia Decision Making. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 37, 95-108.
- Shiverdecker, M. D., Schiml, P. A., Hennessy, M. B. 2013. Human interaction moderates plasma cortisol and behavioral responses of dogs to shelter housing. *Physiology & Behavior*. 109, 75–79.
- SJVFS 2007:77. Statens Jordbruksverks föreskrifter om ändring i (SJVFS 2007:77) föreskrifter och allmänna råd om slakt och annan avlivning av djur, omtryckt genom (SJVFS 2008:69), saknr L22.
- SJVFS 2013:41. Statens jordbruksverks föreskrifter om operativa ingrepp samt skyldigheter för djurhållare och för personal inom djurens hälso- och sjukvård, (SJVFS 2013:41) Saknr D 8 Saknr L 41.
- SJVFS 2009:83. Statens Jordbruksverks föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2009:83) om behörigheter för djurhälsopersonal, omtryckt genom (SJVFS 2013:15), sak nr C23.

- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2009a. DO0028 Anestesiologi 1, 9 hp. 2009.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0028&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2009b. DO0030 Etologi inom djuromvårdnad, 4,5 hp. 2009.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0030&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2009c. DO0037 Kommunikation och rådgivning inom djuromvårdnad, 3hp. 2009.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0037&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2009 d. DO0038 Sjukvårdslära och verksamhetsförlagd utbildning 1, 15 hp. 2009.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0038&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2009e. DO0040 Sjukvårdslära och verksamhetsförlagd utbildning 2, 15 hp. 2009.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0040&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2010a. DO0041 Djuromvårdnad vid sjukdomstillstånd 1, 15 hp. 2010.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0041&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet, 2010b. DO0047 Djuromvårdnad vid sjukdomstillstånd 3, 5 hp. 2010.
<http://www.slu.se/sv/utbildning/grundniva/djursjukskotare/innehall/ramschemat/?kurskod=DO0047&version=1> använd 2014-02-18.
- Sveriges Lantbruksuniversitet. Utbildningsplan för Djursjukskötare - kandidatprogram, 180 högskolepoäng, 2012/2013. 2014.
https://student.slu.se/Documents/studentwebben/Studier/Program/VH/Djursjukskotare/Utbildningsplan_DSS_1213.pdf använd 2014-02-16.
- Vas, J., Topál, J., Gácsi, M., Miklósi, A., Csányi, V. 2005. A Friend or an Enemy? Dogs' Reaction to an Unfamiliar Person Showing Behavioural Cues of Threat and Friendliness at Different Times. Applied Animal Behaviour Science. 94, 99–115.
- WebbEnkäter, 2014. <http://webbenkater.com> använd fortlöpande from 2013-12-01 tom 2014-05-17.

Bilaga 1

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser vid avlivning inom smådjursvården

Sida 1

Detta är en enkät som ligger till grund för mitt examensarbete inom Djursjukskötprogrammet på Sveriges Lantbruksuniversitet. Examensarbetet skall undersöka hur legitimerade djursjukskötare som arbetar inom smådjursjukvården upplever avlivning. Är du legitimerad djursjukskötare och arbetar inom djursjukvården med hund, katt eller övriga smådjur? Hjälp då gärna till och lämna dina åsikter. Undersökningen är anonym och tar inte mer än 5-10 minuter.

Tack för din medverkan!

Louise Brolin
Djursjukskötprogrammet
Sveriges Lantbruksuniversitet

Är du legitimerad djursjukskötare och arbetar inom djursjukvården?

ja

nej

Sida 3

Med vilken sorts djur arbetar du?

Smådjur (hund, katt, övriga smådjur)

Stordjur (häst)

Annan verksamhet

Sida 4

Är du man eller kvinna?

man

kvinna

Sida 5

Hur länge har du varit yrkesverksam?

< 5 år

5-10 år

10-15 år

15-20 år

20-30 år

> 30 år

Sida 6

Vilka känslor upplever du då du utför arbetsuppgifter i samband med avlivning?

Rädsla

Ängest

Sorg

Medkännande

Lugn

Osäkerhet

Empati

Glädje

Tomhet

Själsäkerhet

Stress

Annat:

Sida 7

Vilka faktorer känner du mest påverkar dina känslor negativt vid avlivning?

Arga djurägare

Ledsna djurägare

Glada djurägare

Oberörda djurägare

Stress

Rutiner som ej fungerar

Svårigheter att lägga kanyl

Aggressivt djur

Icke fungerande samarbete med veterinären

Fysiskt friskt djur som avlivas

Vanvårdat djur

Dåligt arbetsklimat bland kollegor

Annat:

Sida 8

Känner du att antalet avlivningar per dag påverkar dina känslor negativt? I så fall, hur många avlivningar per dag känner du att du klarar av emotionellt?

1 avlivning per dag

1-3 avlivningar per dag

3-5 avlivningar per dag

5-7 avlivningar per dag

Jag tycker inte antalet avlivningar per dag påverkar mig negativt

Sida 9

Finns det möjlighet att få hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med avlivning på din arbetsplats?

Ja

Nej

Vet inte

Sida 10

Om du svarade "JA, min arbetsplats erbjuder hjälp att hantera känslor som uppkommer i samband med avlivning" på föregående fråga, vilken sorts hjälp finns att tillgå?

Om du svarade "NEJ, min arbetsplats erbjuder ingen hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med avlivning", känner du att du skulle vilja ha möjlighet till stöd från din arbetsplats?

Ja

Nej

Vet inte

Sida 11

Upplever du att du som djursjukskötare har förmåga och kunskap att ge DJURÅGARE stöd i deras känslor vid avlivning?

Ja

Nej

Vet inte

Sida 12

Vilka känslor från DJURÅGARE upplever du som svåra att bemöta som djursjukskötare?

Ilska

Sorg

Glädje

Rädsla

Förtvivlan

Skuld känslor

Chock

Likgiltighet

Annat:

Sida 13

Känner du att din utbildning till djursjukskötare har gett dig tillräckliga kunskaper för att bemöta djurägares känslor i samband med avlivning?

Ja

Nej

Jag vet inte

Jag känner att min beprövade erfarenhet har lärt mig att bemöta djurägares känslor bättre än utbildningen

Annat:

Sida 14

Vilka av följande alternativ beskriver bäst hur du skulle vilja att utbildningen undervisar i ämnet avlivning?

- Teori kring utförandet av en avlivning
- Teori om djurägarbemötande vid avlivning
- Teori om hur man hanterar sin egen reaktion vid avlivning
- Praktiska övningar i avlivning
- Praktiska övningar i bemötande
- Teori kring psykologiska aspekter gällande avlivning
- Annat:

Sida 15

Övriga kommentarer:

» [Redirection to final page of WebbEnkäter](#) (ändra)

Bilaga 2

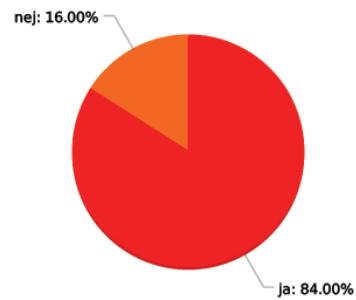
Yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser vid avlivning inom smådjursvården

1. Är du legitimerad djursjukskötare och arbetar inom djursjukvården?

Antal deltagare: 75

63 (84.0%): ja

12 (16.0%): nej

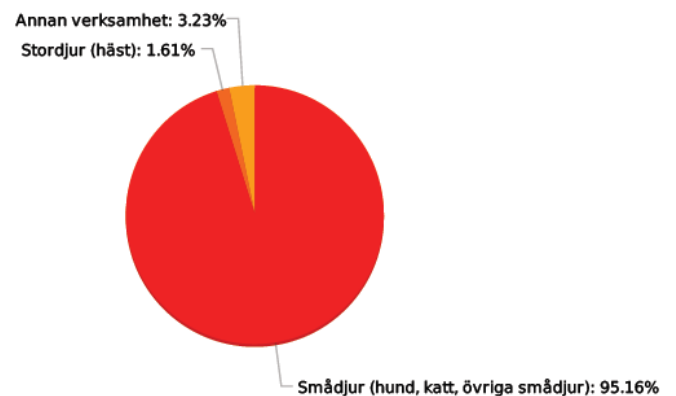
2. Med vilken sorts djur arbetar du?

Antal deltagare: 62

59 (95.2%): Smådjur (hund, katt, övriga smådjur)

1 (1.6%): Stordjur (häst)

2 (3.2%): Annan verksamhet

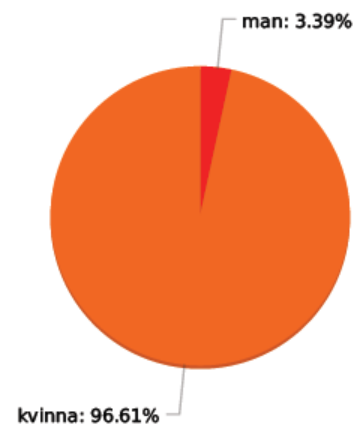

3. Är du man eller kvinna?

Antal deltagare: 59

2 (3.4%): man

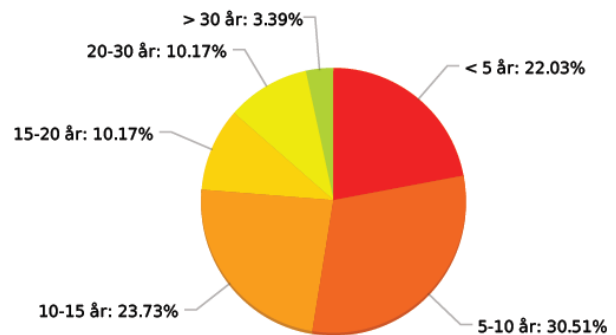
57 (96.6%): kvinna

4. Hur länge har du varit yrkesverksam?

Antal deltagare: 59

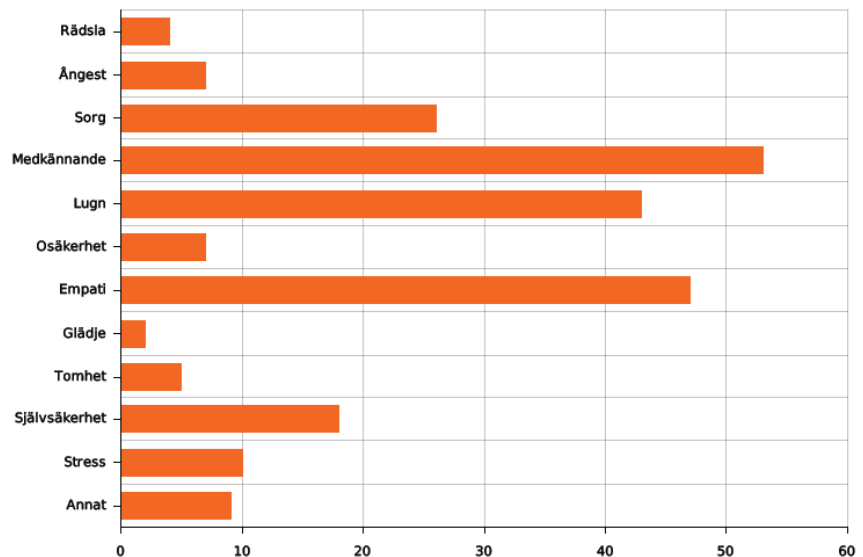
- 13 (22.0%): < 5 år
- 18 (30.5%): 5-10 år
- 14 (23.7%): 10-15 år
- 6 (10.2%): 15-20 år
- 6 (10.2%): 20-30 år
- 2 (3.4%): > 30 år

5. Vilka känslor upplever du då du utför arbetsuppgifter i samband med avlivning?

Antal deltagare: 57

- 4 (7.0%): Rädsla
- 7 (12.3%): Ångest
- 26 (45.6%): Sorg
- 53 (93.0%): Medkännande
- 43 (75.4%): Lugn
- 7 (12.3%): Osäkerhet
- 47 (82.5%): Empati
- 2 (3.5%): Glädje
- 5 (8.8%): Tomhet
- 18 (31.6%): Självssäkerhet
- 10 (17.5%): Stress
- 9 (15.8%): Annat

Svar från det tillagda fältet:

- Beror helt på omständigheterna!
- notera att vi ej avlivar friska, annars skulle jag kryssa i ångest
- Ibland tyvärr stress
- Ibland lättnad och skönt att kunna hjälpa
- viktigt att göra ett bra jobb
- När slags tillfredsställelse över att lidandet för djuret äntligen är slut
- alla kryss..beror på hur djur och ägare är. Ingen avlivning är den andra lik.
- nervös vid vissa tillfällen
- press att det ska bli så bra möjligt som djurägaren vill ha det

6. Vilka faktorer känner du mest påverkar dina känslor negativt vid avlivning?

Antal deltagare: 57

22 (38.6%): Arga djurägare

9 (15.8%): Ledsna djurägare

3 (5.3%): Glada djurägare

26 (45.6%): Oberörda djurägare

24 (42.1%): Stress

19 (33.3%): Rutiner som ej fungerar

17 (29.8%): Svårigheter att lägga kanyl

11 (19.3%): Aggressivt djur

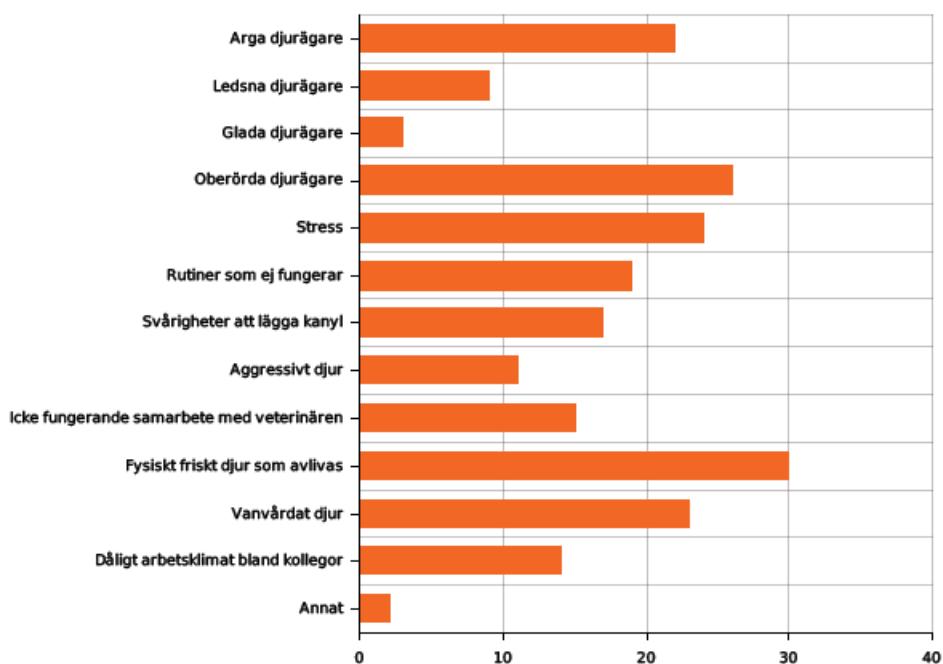
15 (26.3%): Icke fungerande samarbete med veterinären

30 (52.6%): Fysiskt friskt djur som avlivas

23 (40.4%): Vanvårdat djur

14 (24.6%): Dåligt arbetsklimat bland kollegor

2 (3.5%): Annat

Svar från det tillagda fältet:

- Väntetid för djurägare, ex avl under jour
- när djurägare får vänta på personal

7. Känner du att antalet avlivningar per dag påverkar dina känslor negativt? I så fall, hur många avlivningar per dag känner du att du klarar av emotionellt?

Antal deltagare: 57

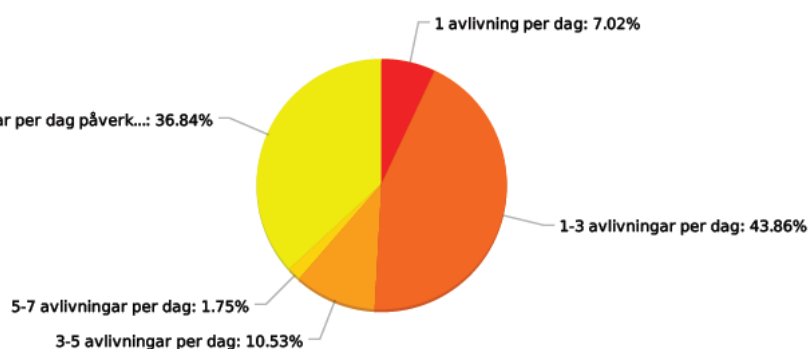
4 (7.0%): 1 avlivning per dag

25 (43.9%): 1-3 avlivningar per dag

6 (10.5%): 3-5 avlivningar per dag

1 (1.8%): 5-7 avlivningar per dag

21 (36.8%): Jag tycker inte antalet avlivningar per dag påverkar mig negativt

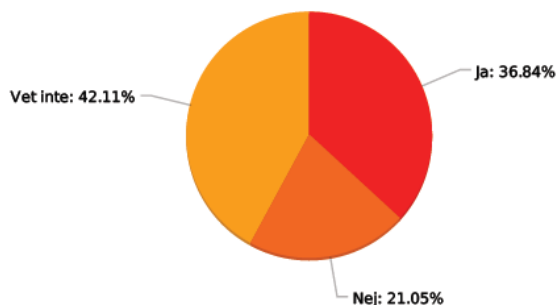
8. Finns det möjlighet att få hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med avlivning på din arbetsplats?

Antal deltagare: 57

21 (36.8%): Ja

12 (21.1%): Nej

24 (42.1%): Vet inte

9. Om du svarade "JA, min arbetsplats erbjuder hjälp att hantera känslor som uppkommer i samband med avlivning" på föregående fråga, vilken sorts hjälp finns att tillgå?

Antal deltagare: 20

Svar:

- Diskussion med arbetskamrater.
- Företagshälsovård.
- Jag diskuterar och pratar med mina kollegor.
- Vi har vad jag vet inget "planerat" samtal efter avlivningar, men har man extra tunga fall eller en avlivning som känns jobbig eller djur som plötsligt dör under narkos eller behandling erbjuds vi eller kan själva söka upp vår chef för samtal. Annars har man gott stöd från kollegor.
- Finns alltid chef på plats som har tid för samtal. Mina kollegor är alltid ett stort stöd om det finns behov att prata om avlivningen.
- Samtal med kollegor eller chefer.
- Vi är inte fler än att vi kan prata direkt efteråt om ngt varit jobbigt, det är bra
- En mkt bra kontakt med kollegor gör att vi alltid kan prata om vad vi känner. Om avlivning är aktuellt av ett djur som ngn hanterat mkt (på op, vård el dyl.) har man alltid möjlighet lämna över det till kollega om man själv känner sig starkt emotionellt påverkad.
- Kan prata med kollegor, både leg. dss och leg. veterinärer om det är något som varit jobbigt i samband med avlivning.
- Finns alltid folk att prata ut med, kollegor på golvet men också chefer.
- prata med andra kollegor om det- vi är bra att lyssna på varann
- Vi står varandra väldigt nära på jobbet, vet i princip allt om varandra och chefen är fantastisk. Mår man dåligt av något finns alltid någon som man kan prata med.
- Är väl mer att vi pratar med varandra. Har det varit något riktigt jobbigt brukar chefen kolla att det känns bra
- Prata om det
- Byta med någon annan å slippa
- Samtalsterapi genom företagshälsovården.
- Vi pratar med varandra om alla jobbiga saker som händer på jobbet inkl avlivningar. OM professionell hjälp behövs har vi företagshälsovård kopplat till företaget där det finns allt från psykolog , terapeuter osv till läkare
- Ventilera med sina kollegor och även chefer
- Prata med kollegor eller chef om händelsen.
- diskussioner med kollegor, etc
- inget specifikt men man har ju sina kollegor att bolla med.
- Vi pratar väldigt öppet om allt på vår lilla klinik så är det jobbigt på något sätt så pratar jag med mina veterinärer och sköterske kollegor.

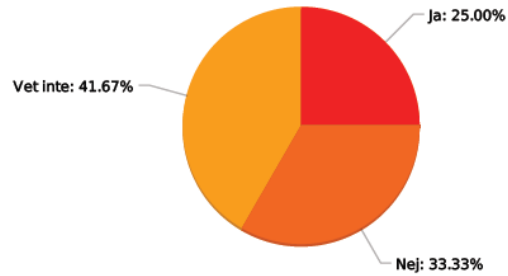
10. Om du svarade "NEJ, min arbetsplats erbjuder ingen hjälp att hantera de känslor som uppkommer i samband med avlivning", känner du att du skulle vilja ha möjlighet till stöd från din arbetsplats?

Antal deltagare: 12

3 (25.0%): Ja

4 (33.3%): Nej

5 (41.7%): Vet inte

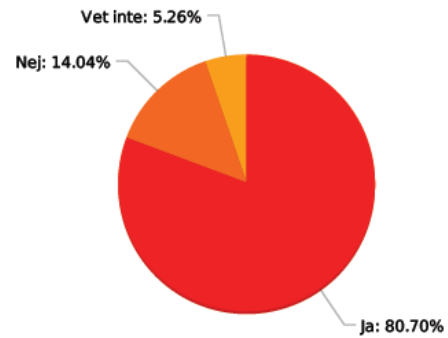
11. Upplever du att du som djursjukskötare har förmåga och kunskap att ge DJURÄGARE stöd i deras känslor vid avlivning?

Antal deltagare: 57

46 (80.7%): Ja

8 (14.0%): Nej

3 (5.3%): Vet inte

12. Vilka känslor från DJURÄGARE upplever du som svåra att bemöta som djursjukskötare?

Antal deltagare: 55

37 (67.3%): **Ilkska**

3 (5.5%): **Sorg**

8 (14.5%): **Glädje**

3 (5.5%): **Rädsla**

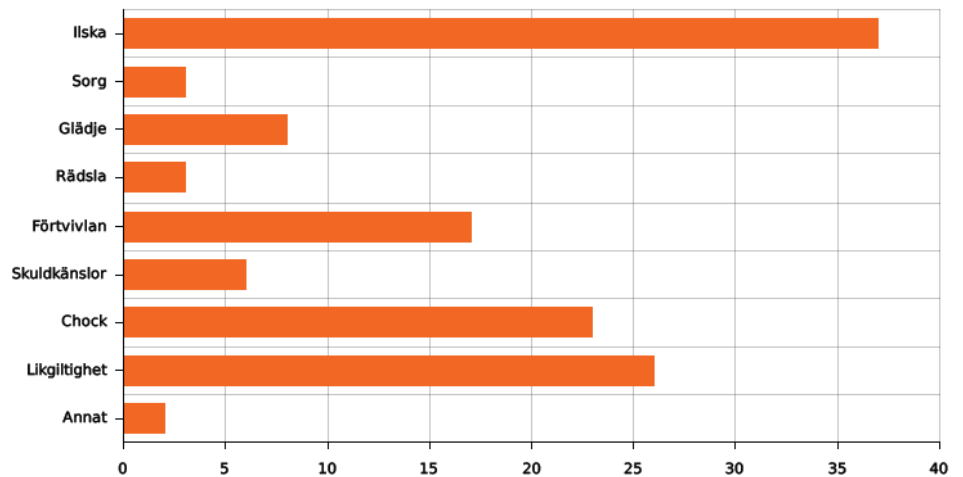
17 (30.9%): **Förtvivlan**

6 (10.9%): **Skuldkänslor**

23 (41.8%): **Chock**

26 (47.3%): **Likgiltighet**

2 (3.6%): **Annat**

Svar från det tillagda fältet:

- Alla ovanstående i större eller mindre grad (dock ovanligt med glädje i avl.situation...)
- aldrig upplevt glädje vid avl

13. Känner du att din utbildning till djursjukskötare har gett dig tillräckliga kunskaper för att bemöta djurägares känslor i samband med avlivning?

Antal deltagare: 55

2 (3.6%): **Ja**

12 (21.8%): **Nej**

5 (9.1%): **Jag vet inte**

45 (81.8%): **Jag känner att min beprövade erfarenhet har lärt mig att bemöta djurägares känslor bättre än utbildningen**

4 (7.3%): **Annat**

Svar från det tillagda fältet:

- utbildningen gav en viss grund
- Leg via övergångsregler, lärt mig genom erfarenhet
- Min erfarenhet samt empati och sociala kompetens
- kurser , föreläsningar i ämnet sorg och sorgereaktioner samt bemötande

14. Vilka av följande alternativ beskriver bäst hur du skulle vilja att utbildningen undervisar i ämnet avlivning?

Antal deltagare: 54

24 (44.4%): Teori kring utförandet av en avlivning

42 (77.8%): Teori om djurägarbemötande vid avlivning

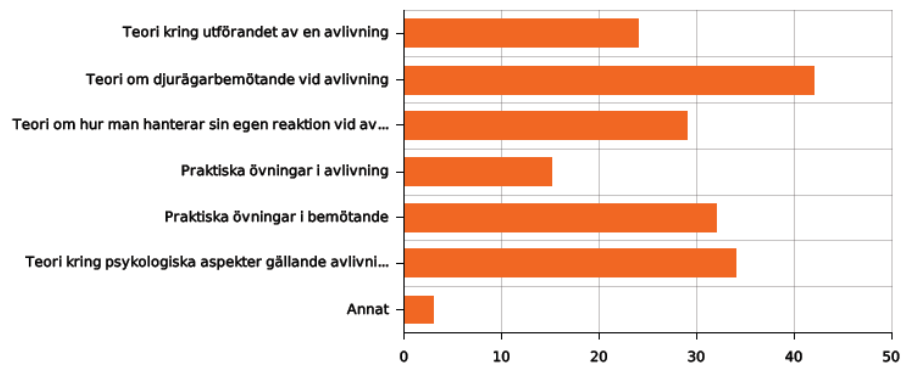
29 (53.7%): Teori om hur man hanterar sin egen reaktion vid avlivning

15 (27.8%): Praktiska övningar i avlivning

32 (59.3%): Praktiska övningar i bemötande

34 (63.0%): Teori kring psykologiska aspekter gällande avlivning

3 (5.6%): Annat

Svar från det tillagda fältet:

- allt ovan är viktigt! framför allt praktiskt!
- Det finns huuuur mycket som helst inom området avlivning och allt runt den situationen som man kan diskutera och lära sig om . Det som är allra viktigast är att vara medveten om att det oerhört viktigt att det blir bra för djurägaren! Att de går professionellt till. Att bemötandet är bra , Att det praktiska fungerar . Att det finns väl fungerande rutiner på arbetsplatsen.
- prata om praxis på olika sjukhus

15. Övriga kommentarer:

Antal deltagare: 8

Svar:

- Avlivningar i säg skiljer sig mkt åt från gång till gång, ingen är egentligen den andra lik. Därför är det svårt för mig att tex säga hur många jag klarar per dag. En dag kan man göra 5 st, och allt går bra. Alltså allt flyter på, det går fort och smärtfritt för djuret, det går bra med djurägaren, kollegorna samarbetar och veterinären gör som den ska. Visst man är ju absolut inte oberörd men man kan hantera det!

Till en dag med bara en avl och allt går åt pipsvängen tex katten krampar, djurägaren blir hysterisk, kollegorna vägrar samarbeta för bästa flyt och veterinären är sen till att börja med. Då är man rätt slut i huvudet efteråt! Och vill aldrig vara med om en avl igen men måste...

Ja, som sagt ingen avl är den andra lik.

Bra ämne att ta upp!!!

- Lycka till!

- Känner i många fall att jag vill att en veterinär skall utföra avlivningen. Den största osäkerheten ligger i att på avdelning avliva djur där du inte fått tillståndet för avl. direkt från kund. Ofta vet. som pratat med dem i telefon, då bättre att de utför det själva.

Svårt på polikliniken att hantera både dåligt djur, sticksårigheter, ledsna/förtvivlade djurägare, ev. medföljande barn och stress över andra arbetsuppgifter som väntar på samma gång.

- Egentligen tycker jag det finns störst problematik kring hur olika vi kollegor bemöter djurägare som trots allt tagit beslutet att avliva ett djur. En del är väldigt snabba att döma djurägare som kommer in med vanvårdade eller friska djur....trots allt har ägarna tagit ett ofta ganska svårt etiskt beslut. Min personliga åsikt är att vi inte ska börja ha synpunkter på deras agerande när de kommit så långt...

- Absolut inga praktiska övningar om det innebär att öva på djur som inte skulle dö annars

- Hoppas att mina svar kunde vara till hjälp och verkligen njut av din sista termin. Vi ses ute i yrkeslivet

- Bra att det här ämnet tas upp. Det är så viktigt att det blir så bra som möjligt i denna svåra stund. Vore bra om det skulle finnas föreläsningar i ämnet även för oss som jobbat länge.

Sorgreaktion, sorgarbete osv

Lycka till med ditt arbete!

- Jag tror att man själv måste komma på om man fixar att ha det ansvaret som avlivningar kräver, om man på något vis känner sig osäker med förfarandet el kontakt med djuräg så ska man inte utföra avlivningar. Vi har några sköterskor på jobbet som inte utför det och har inte tackat ja till delegering av dessa.

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67000
E-post: hmh@slu.se
Hemsida:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

*Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511 67000
E-mail: hmh@slu.se
Homepage:
www.slu.se/animalenvironmenthealth*
